

VIGILIA

VII. ÉVFOLYAM
1941 NOVEMBER

TARTALOM:

MÉCS LÁSZLÓ: KÖLTŐK

JANKOVICH FERENC: SZENT MARGIT ASSZONY

HOLLÓ ERNŐ: Tisztítófűz (vers)

TÓTH LÁSZLÓ: A régi hídon

PAUL CLAUDEL: Szent Cecilia
ünnepére (vers)

VÉGH GYÖRGY: Bolondos fur-
csa álmok — A hervadáshoz
(versek)

PILLÉR ERNŐ ACHILLES O. S. B.:
Faj és író a harmadik birodal-
omban

HEGEDŰS ZOLTÁN: Olyan folyó
a Szamos (vers)

IJJAS ANTAL: Külvárosi éjszaka
(regény)

L Á T S Z A T É S V A L Ó S Á G

LOVASS GYULA: Az igazi kritika igazságtalan voltáról

ERDŐS JENŐ SZINHÁZI KRÓNIKÁJA

E Ö S Z E A N D R Á S: K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

K Ö N Y V E K

VAJDA ENDRE: Új Officina-könyvek, Áprily Lajos Peer Gynt-fordítása, Kovács Aladár:
Téli zsoltár — FODOR JÓZSEF: Mátyás Ferenc: Holdvarázs.

SZERKESZTI:

MÉCS LÁSZLÓ ÉS POSSONYI LÁSZLÓ

VIGILIA

MUNKABIZOTTSÁG

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR
ARADI ZSOLT, HORVÁTH BÉLA, IJJAS ANTAL, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:
MÉCS LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:
POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik havonta 1-én, évi 500 oldal terjedelemben

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre:
Romániában 400 lei, Szlovákiában 60 korona, egyéb külföldön 12 pengő.

Vállalatoknak
évi előfizetési díj 40 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizományos: Athenaeum könyvesboltja, Budapest, VII., Erzsébet-körút 7.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV, Kecskeméti-utca 2.
Telefonszám: 38—44—10. Postatakarékpénztári csekkszámja száma: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős

Kéziratokat nem adunk vissza

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az Ibusz pavillonokban.

MÉCS LÁSZLÓ:

K Ö L T Ő K

Van költő: tündérlantú mint a Hold.
Leszáll az éj, a halk ábrándozóknak,
széplelkeknek, csodákat áhitóknak,
a naplopó, máskor se dolgozóknak,
aranyhoz, csókhöz álkulccsal bíróknak,
nagy tornyokon járó holdkórosoknak,
vadorzóknak, vagy más groteszk gyönyörre
vágyóknak éje jó. Fenn tündökölve
ekkor jön ő, a Hold, fakír-kevélyen,
a dolgozó világ már alszik mélyen,
ekkor jön ő, ha fáradt már a korszak,
a kiskocsmákból gőzölög a borszag,
a fájdalom vonít rá mint a véreb,
a hárfájából titok-denevérek
szállongnak szét, a dolgokból felébred
a bennük rejlő baljós rejtelem,
borzongás rezg a barna étheren,
bizonytalan lesz a látás, a hallás
nem tudni, hogy bokor leng vagy boszorkány,
bizonytalan lesz a tudás, a vallás,
kétely vámpirja csüng sok ember torkán:
hogyan Krisztus Isten, vagy „nagy hitető” csak,
a hit emelő, vagy csalást csepegtető csap,
a redves fából lidérc-szem kukucska,
manószereg setteng boszorka-kútnál,
az üstben vén varangyok nyála fortyog,
boszorka kínál nekik kurta kortyot,
a Halál most felébred és kaszál,
halálfejes pillék csapatja száll,
a Hold kérdez s mint millió kísértet,
kérdőjel-fejjel futnak a miértek,
felelet nincs, csak vágy, szép babona,
így hárfáz ő, a Halál rokona
a rém-szemektől reszkető világnak,
míg egy pacsirta hírt ad: jó a reggel,
a Hold jelentőségét veszti, sápad
és eltűnik a kísértet-sereggel. —

S van költő: fény-hárfájú mint a Nap.
A napsugár-sereg szétfut rohamra,
s az éj szétrobban, mint nagy kínzókamra,
piros harangszó kondul minden tájon,
hogyan agy, szív, kar, jószág munkába álljon,
a gyárszírénák búgnak, százezerszám

zeng gyári gép, malom, kis házi szerszám,
a boldogság szezám-tárulj-szavunkra
nem nyílik meg, kulcs kell hozzá: a munka,
a dolgozóknak nincs fájdalmas titka,
a lét harcát és nem kínzó kalitka,
minden világos, értelmes, keményen
lép át a Nap fertőn, föld-kelevényen,
a férfias Nap Isten trubadúrja,
fény-csókját szórja széjjel újra s újra,
kitárul néki szív, virág, barázda,
szeplőtelen fogantatási lázba
esik minden mi él, a földi dolgok
mélyebb értelme jó elő, megoldott
titkok: madárból a lét ős-vigalma,
virágból szépség, fából körte, alma,
a földből fű, tej, a vetésből ember,
az emberből meg percről percre szebben
az Isten, aki Van, ki Úr, ki gazdag,
ki fent ezer csillag-nyáját igazgat,
lent szíveket, mint atya-szívű pásztor,
rakoncátlan vad üstökösre rászól
s jóútra tér mint kis butuska bárány,
veszendő szívet vesz meg vére árán,
de fájdalmak kutyáival maratja,
ha nem jár úgy mint várja Pásztor-atyja,
még Sátánt is, ki angyal volt, ledobta
az égből s mint villám zuhant pokolba,
az Atyaisten áld, nemcsak parancsol,
bűnös szívből, mint megromlott narancsból,
Napot csinál, hogy lenne trubadúrja
és róla zengjen minden hárfá-húrja
s ha Istent mond, e szóban, mint akolban
minden szívet, mely bárhol, bármi korban
élt s minden csókot és minden szerelmet,
minden tavaszt, nyarat, minden kegyelmet,
minden folyót és minden tenger-ágyat,
minden jószágot, minden tiszta vágyat
egy-markolásra mondjon a világnak,
e szóval mondja ki az Életet,
mint színképpel az összes színeket
s ha alkonyúl, bíbor vitorla-szárnyon
jön érte majd a túlvilági csolnak
s áttörve minden kripta-titkú árnyon
a fénybe fut, hol angyalok dalolnak
s helyét átadja új bús képű Holdnak.

Mécs László.

JANKOVICH FERENC:

SZENT MARGIT ASSZONY

(ORATÓRIUM)

I.

NÉP JAJONGÁSA:

*Isten haragja mirajtunk
Isten csapása mirajtunk —
Tatárok pusztító hada rajtunk
Tatárok lapostak mirajtunk —
Jaj — jaj...*

RÁSKAI LEA: Az tatároknak kegyetlen járásoktól senyvedve száz és több esztendőül fogva sem láttatott, sem hallatott annyi nagy sok kegyetlenség keresztény népeken, miképpen ez időben. Annyi nagy háborúság s veszedelem vala, hogy senkinek nem kedveznek vala, sem véneknek, sem ifjaknak, sem férfiaknak, sem asszonyállatoknak, hanem mindenek álnokul megnyomortítatnak minden okosság nélkül... Ezen időben ez szentséges gyermek, Szent Margit asszony felvéve az szent szerzetnek ruháját az ő ideje szerént nagy ájzatossággal, hogy az ő gyenge gyermekségétől fogva éltetnék szerzetes regulának szokásaival... Ez gyermek Szent Margit asszony vón egy keresztfát kezében és kezdé kérdezni az ő társitul:

MARGIT: *Mondanátok meg nekem
szerelmetes társaim,
szerelmetes társaim,
mondanátok meg nekem:
mi volna az keresztifa?*

RÁSKAI LEA: Az ő társai pedég így mondnak vala neki:

SOROROK: *Urunk Jézus ezképpen öletett meg emberi nemzetért
ezképpen öletett meg magyar népnek sok bűneiért —
Ó, nehéz keresztifa, az magyar nép hordozza
az magyar nép hordozza sok bűneiért...*

MARGIT:

*Ó, adjátok nekem
Urunk Jézus keresztijét,
gyenge vállaimra
örömömre tegyétek!*

*Ó, hagyjátok nekem
szegény magyar népért
ő sok bűneiért
Istent megengesztelnem.*

NÉP:

*Dicséretes szép szűz
királyoknak leánya
szegény magyar népnek
mi sok bűneinknek*

*áldozati báránya;
keresztet hordozó
Istent engesztelő
dicséretes szép szűz,
királyoknak leánya!*

II.

RÁSKAI LEA: Ó, mi nagy csuda ez, hogy ily nagy felséges királyi magzat ezenképpen gyötörje magát! Az ciliciomot, az kemény ruhákat, gvakori böjtöket mind megviseli vala. Ez nemességés

szent szűz hetet tart vala az konyhán, főz vala sororoknak, fazekat mos, tálakat mos vala, az halakat megfaragja vala, nagy hidegségnek idején, úgy hogy az nagy jeges víznek hidegségétől kezének bőre meghasadoz vala és vér kijő vala az ő kezébül... Azonképpen nevededik vala az ő szentségében és ájtatosságában és igen szeret vala imádkozni az szent keresztnek oltára előtt. És minden karácson estén mond vala ezér Pater Nostert és böjtöl vala vízzel... Az sororok kedég erejük szerint teszik vala ez szent szűznek az bosszúságokat... alkalmatlan jövetelekkel nagy keserűségre ingerlik és mond ják neki:

SOROROK: *Te asszonyom, mit művelsz te?
Tenmagadat akarod-e megölni?
Te mindenért,
minden történetért,
más dolgáért,
más bajáért
tenmagadat gyötröd,
tenmagadat rontod —
tenmagadat akarod-e megölni?
Oltár előtt rimánkodva állasz,
rimánkodván a földre teszed orcád,
földbe dugod orrod,
miképpen az disznó,
miképpen az disznó —
Tán a földben keresed az Űristent?*

RÁSKAI LEA: De ez szentséges szűz ez bosszúságos beszédeket nagy békeséggel és alázatosággal szenvedé el és az ő szívének mélységéből vonván nagy fohászzkodást, ezenképpen felele:

MARGIT:

<i>Sírván sírok mi sok bűneinkért, sírván sírok mi sok bajainkért, kérvén kérem drágalátos Jézust nagy könyörületre —:</i>	<i>kegyelem adója, gyengék segedelme, drágalátos Jézus, jőjj segítségemre! Békítsd meg, ó bírjad a háborodókat háború hozókat Benned szerelemre — drágalátos Jézus jőjj segítségemre!</i>
<i>Világ Megváltója, kereszt hordozója,</i>	

NÉP:

<i>Békítsd meg, ó bírjad a háborodókat háború hozókat</i>	<i>Benned szerelemre — drágalátos Jézus jőjj segítségünkre!</i>

III.

RÁSKAI LEA: És ezenképpen megbékíté az sororokat. Am látá az agg ellenség, az pokolbeli ördög ez szent szűznek ő jó művelkedetit és megirigylé... Mert mikoron Béla király és ő fia István király és cseh király sok háborúságoknak utána megbékéltenek volna, Béla király és az királyné asszony vevék az cseh királyt és az Dunának szigetére elhozák. Ez időben Szent Margit asszony vala tizennyolc esztendőös. Mikoron az cseh ki-

rály látta volna Szent Margit asszonyt, legottan megfogatták az ő szépségében, mert vala igen szép szűz testtel, noha cond-rás hitvány öltözettel. Az cseh király tehát mondá:

CSEH KIRÁLY: *Uram király,
királyné asszonyom,
országom ajánlom,
minden tehetségem,
minden fegyveremet,
földemet, népemet
szerzés alá hagyom —
csak enyém lehessen
asszonyom lehessen
ez szűz Margit asszony!*

RÁSKAI LEA: Béla király így felele:

BÉLA KIRÁLY: *Lehetetlen volna ez, mert szűz Margit asszony
gyermekségétől fogva
Úristennek neveltetett, szerzetnek professziót tett,
immár beesküdt.*

RÁSKAI LEA: De mondá az cseh király:

CSEH KIRÁLY: *Ennek előtte is ki feleségem volt,
prédikátor szerzetbeli soror apáca volt.
Annak okáért én ezzel semmit nem gondolok . . .*

RÁSKAI LEA: Mondá Béla király az cseh királynak:

BÉLA KIRÁLY: *Ha az én leányom Margit engedend
s pápa áldomása hozzájáruland:
megteszem, amit kérsz.*

MARGIT: *Mit farsasztjátok magatokat
ez gyűlölséges dolognak miatta?
Az én fogadtsomat, hitemet amit én
Uramnak Jézus Krisztusomnak
kisdéd koromban tettem s megszenteltem
nem csak ez világ dicsőségéért
de életemért sem haldómért
nem szegem meg!*

RÁSKAI LEA: Tehát Béla király és az királyné asszony felelének mondván:

KIRÁLYNÉ: *Nemde szerető leányom te szüleid vagyunk-e?*

BÉLA KIRÁLY: *És az isteni parancsolatból tartozol, hogy
engedelmes légy minekünk.*

KIRÁLYNÉ: *Vedd fontolóra
anyai kérésem!*

BÉLA KIRÁLY: *Hallgass a szóra,
én királyi vérem!*

KIRÁLYNÉ: *Vedd fontolóra
apádért, anyádért —*

BÉLA KIRÁLY: *Hallgass a szóra
országunk javáért!*

MARGIT: *Meg vagyok irván:
„Ki el nem hagyja énérettem apját, anyját,
nem méltó énrám.“*

NÉP: *Nagy szomorúságért,
országunk javáért
kinyíltott egy virágszál:*

*Sírván örvendezzünk,
búval vigadozzunk,
dicsérjük a szüzcsekkét*

*Búval illatozván
könnyel harmatozván
e gyönyörű királylány.*

*Kiben égi lángtól
táplálgatva lángol
a mennybéli jegyesség.*

IV.

RÁSKAI LEA: ... És immár ez szent szűznek életében Isten csodá-
kat tőn... Egy időben, Szent Margit asszony halála előtt há-
rom esztendővel, lőn nagy víz, úgy hogy bejöve az klastromba,
az szolgálóleányoknak udvarába. Annak utána jöve ez klast-
romba az időbeli fráter Marcellus. Mikoron bejutott volna az
provinciális, mondá Szent Margit asszony az provinciálisnak:

MARGIT: *Tisztelendő atyám
mi nagy veszedelemben vagyunk
mert az Duna annyira áradott vala meg
hogy elvette vala ez klastromot.*

RÁSKAI LEA: Felelé az provinciális Szent Margit asszonynak:

MARCELLUS: *Menj el, menj el innen! Ezt én nem hiszem.*

RÁSKAI LEA: Tehát imádá az Úristent Szent Margit asszony,
mondván:

MARGIT: *Uram Jézus, kérlek tégedet
mutasd meg ez provinciálisnak
hogy én igazat mondok!*

RÁSKAI LEA: Tehát ime, csodálatos dolog: az Duna nagy herte-
lenséggel megáradá.

VIZ: *És kezde jőni zúgva bűgva
áradón és csattogón a víz,
már berontott az udvarra
nagy zúgással, morgással a víz...*

MARCELLUS: *Jaj nekem, hát merre fussak?
sarkamat veri a víz,
ki a kertbe, be a házba,
jaj, utánam jön a víz!*

*Elfutok egy kis mezőre,
közepében van egy fa:
fölmászom a tetejébe...*

VIZ: *Ha-ha-ha-ha-ha-ha-ha!*
Fölmászol a tetejébe?
Odafönt is maradsz ma!

RÁSKAI LEA: Ezenképpen az provinciális bizonyágot vön arról,
hogy Szent Margit asszony igazat mondott volt.

SOROROK: *Igy lön, így lön,*
láttuk a csodát
boldog Margit! a te szádból
meghallgatta Isten az imát.

Igy lön, így lön,
ott voltunk veled —
amikoron körülvettek
csodálatos isteni jelek.

V.

RÁSKAI LEA: Ez szentséges szűz, Szent Margit asszony kedég
juta az ő testének annyi nagy erőtlenségére, hogy érzé az ő
halálát közel lenni... És mondá:

MARGIT:

<i>Én szerető atyámfiai,</i>	<i>És ne féljete azon</i>
<i>én hamar meghalok.</i>	<i>hogy az én testemből</i>
<i>Kérlek titeket</i>	<i>valaminémű dohosság jőne ki</i>
<i>temessetek engemet az karban</i>	<i>mert az én testemből</i>
<i>az szent keresztnek oltára előtt...</i>	<i>semminémű dohosság ki nem jő.</i>

RÁSKAI LEA: ... Mikoron kedég jutott volna ez szentséges szűz
betegségének tizenharmadik napjára, első tikozó koron, kör-
nyülállván frátereknek és sororoknak sokaságátul mondá
nekik:

MARGIT:

<i>Bocsásatok meg nekem</i>	<i>mennyei jegyesség</i>
<i>ha rossz voltam veletek —</i>	<i>koszorúja kezében —</i>
<i>Én már Úr Jézus</i>	<i>két gyermek angyal</i>
<i>országába elmegyek.</i>	<i>fehér liliommal</i>
<i>Hív már a Jézus</i>	<i>homlokomon legyezget —</i>
<i>égi jelenség</i>	<i>Hív már a Jézus!</i>

RÁSKAI LEA: Ezerkétszázhetvenegy esztendőben
ez szent szűznek huszonkilenc esztendejében
február havának tizenötöd napján
meggyullada az mennyei jegyesének szerelmében
ez méltóságos szűz elnyugovék Ūrban
nagy tisztességgel eltemettetik —
dicsérvén és áldván őtet az nagy sokaságú nép.

NÉP:

<i>Üdvöz légy szép királyleány</i>	<i>Bűneinknek hordozója</i>
<i>égi virágszál</i>	<i>szép szűz te voltál</i>
<i>drágalátos szűz ki kedves</i>	<i>idvességnek szolgálója</i>
<i>szent angyaloknál</i>	<i>édes Jézusnál.</i>

*Búnak hajolt ez bűnös szív
jajgatunk sírván
szívünk sajdul, könnyünk csordul
hozzád kiáltván*

*Béke nélkül szükölködők
mindig háborgók —
népedet a bűtől-bajtól
imádsággal ódd!*

*Te vagy lelkünk táplálója
béke adója
Magyarország szolgálója
vigasztalója*

*Arva bölcső ringatója
könny szárítója
idvez légy szép királyleány
Jézus arája!*

*Üdvöz légy szép királyleány
égi virágszál
drágalátos szűz ki kedves
szent angyaloknál*

*Bűneinknek hordozója
szép szűz te voltál
idvességnek szolgálója
édes Jézusnál.*

Jankovich Ferenc.

HOLLÓ ERNŐ:

TISZTÍTÓTŰZ

Égess keresztül lassú tüzeiddel,
melyek olyan hévvel ostromlanak
engem a döbbenő magányosságban,
hol megnyugodva élek, mint a rab,

ki alázattal hajtja büntetése
malmát, öntudata egyre nagyobb,
mert tudja, el kell eresztetni mindent,
mi éveiben tépett, szaggatott.

Égess. Jó ez. A büntetés karomba
mar, nem aggaszt marása, hogyha fáj,
levetem itt a lázadás poggyászát,
mellyel átszöktem harminc kapunál,

elrejttem hangomat, mely égig izzott,
csak csönd marad szavamban és hamu,
egyetlen mozdulat igazaidnak
alázatos, szép táborába fű.

TÓTH LÁSZLÓ:

A RÉGI HIDON

A régi hid toldott foldott oldalán egymásután gyultak ki az apró ablakok meleg fényei. Hosszú aranycsíkokat vetettek a folyó sötétzöld vizére.

A város csöndesedett.

Tikkasztó meleg volt, s a nagy közkert felé aranyos pára tette bizonytalanná a házak körvonalait. A parti szállodák széles járdáján pirosképű öregurak és fakóhajú vénkisasszonyok üldögéltek kényelmes nádszékekben. Az úttesten régmódi egyfogatú bérkocsi kocogott, a másik hídon kékszínű villamoskocsi suhant át éppen hangos csengetéssel.

A nyári alkonyatban szinte ez volt az egyetlen éles hang, amely tiszteletlenül megzavarta a virágok városának ezt az édes és zsongító hangulatát, amely ilyenkor ráborul az idegenre s valami különös bűvölet rabjává teszi.

A Palota-szálló régi épülete előtt szélesvállú férfi álldogált, kissé nekidőlve a part széles kőpárkányának, amely mint valami ódon bástya emelkedett ki a mélyben csöndesen folydogáló víz fölött. Az, hogy utazó idegen, akkor is meglátszott volna rajta, ha a zsebjeiből nem kandikál ki a Baedeker piros széle, ha a válláról keskeny szíjon nem lógott volna le a fényképezőgép. Ilyen elbámulón, ilyen révetegen csak idegenek állnak itt a parton, akik először látják ezt a különös varázsú alkonyatot.

— In sul passo d'Arno... — súgta magának félhangon a férfi és lassan elindult a régi híd felé.

Ahogy átment rajta, megállt a hármas árkád alatt s pár percig elnézte a csodás, megragadó panorámát, a messzesze kéklő hegyeket, — amelyekre az alkonyat valami különös aranypárából szótt palástot vetett — a Boboli-kert föl-séges örökzöldjeit, a Piazza di Michel Angelo kiugró bástyáját és a másik oldalon, a közelben, az Uffizi öreg falait, amelyek elviselhetetlen hőséget árasztottak, most engedve ki magukból szörnyű forrósággal az egész nap alatt magukba szedett melegét.

— In sul passo d'Arno... — mondta magában megint, ahogy hirtelen a falra tekintett s meglátta az aranybetűket, amelyek itt Dante és Beatrice szerelmét örökítik meg.

— Igen, itt találkozott ő Beatrice-vel... azaz, hogy ő ma délelőtt egy szőke fiatal lánnyal találkozott itt, akit látásból már ismert, csak nem tudta, hogy kicsoda. Két hét előtt Velencében látta, ahogy a San-Marco galambjait etette, pár nap mulva Pádovában pillantotta meg egy percre a Gatameláta szobra mellett, ahol éppen autóba szállt egy középkorú, borotvált arcú, szálás úr társaságában, tegnapelőtt pedig a

híres bolognai vendéglőben került szembe vele az ebédnél, ahol a leány egyedül ült... és ma itt a hídon. Amikor elhaladtak egymás mellett, a leány szája körül, mintha valami mosoly játszadozott volna, de hogy a férfi feléje fordult s erősebben ránézett, a leány arca már megint hideg és közömbös volt. Pedig érezte, hogy ez a leány...

— Ki lehet és honnan való. Hogy valami északi fajta, az meglátszott egész lényén. Az a férfi, akivel látta, nyilván az édesapja.. Köszönni kellett volna neki. Nem tolakodón, — tisztelettel és természetesen... Nem, nem. Így is félreérthette volna... azután meg mi értelme volna az egésznek... Ő jövő héten visszautazik Budapestre és úgysem fogja soha, soha többé látni ezt a kis fehér, északi virágot. Milyen kár... Hirtelen megfordult és visszament a szállodája felé. Ahogy csöndben ballagott, lassan haladó autótaxi ment el mellette. Intett a vezetőnek, beült a kocsiba és fölmutatott a Piazza di Michel Angelo felé. A következő pillanatban már rohant is vele az autó föl a hegyre, azzal a sebességgel, amellyel csak az olasz városok szűk utcáiban csak az olasz soffőrök tudnak hajtani.

Már sötétedett. Messzi lent, álmatagon pihent el a csodálatos város, amely fölött a Dóm hatalmas kupolája szinte lebegett, mint valami különös, óriás kőből való korona. A Palazzo Vecchio magas tornya mint óriási nagy felkiáltójel meredt bele a sötétkék égbe s a leereszkedő estében hirtelen megszólaltak a templomok ezüst csengésű harangjai.

A férfi megállt a Dávid szobor hatalmas bronz alakja előtt, amely sötéten meredt bele a szürkülő égbe.

Valaki hátulról megszólította: németül:

— Bocsánat, uram, ön megtartja az autót?

Amikor megfordult, csodálkozva látta, hogy az az ember áll előtte, akivel Pádovában együtt látta az ismeretlen leányt.

— Igen, de miért kérdi?

— Sietős volna az utam, — felelte a másik, — mert oda lent várnak — és lemutatott a városra. — ... Különben Oscar Eckberg vagyok Stockholmból.

— Mohy Sándor vagyok Budapestről. — A bemutatkozáson tehát túlestek és Mohy boldogan kapott az alkalmon:

— Kérem, én levihetem, mert én úgyis csak az időt akartam agyoncsapni a vacsoráig.

— Nagyon kedves... elfogadom, mert mondom, sietnem kell.

— A leánya várja? — mondta Mohy csöndesen.

Eckberg zavartan hümmögött valamit.

A magyar betessékelte az új svéd ismeróst a kocsiba s megkérdezte, hogy mióta járnak Olaszországot. A másik elmondta, hogy már egy hónap óta csavarognak. Először a tavaknál voltak, azután Milánóban... Veronában megnézték egy ünnepi opera előadást, azután Velencében töltöttek egy hetet, most itt vannak, de pár nap múlva utaznak tovább Rómába, onnan Nápolyba mennek, azután Sziciliába, onnan

hajón Genuába s a Rivierán át mennek Párizsba, ott nincs határozott időbeosztásuk, még körülbelül hat hetet akarnak utazgatni.

Mohy szeretett volna a lányról kérdezősködni, de a svéd mindig elsiklott a dolog felett.

— Jó lesz, ha a Dómgig viszem? — kérdezte Mohy.

— Kitűnő! Éppen ott adtam találkozót!

— No, akkor talán mégis csak megismerem, gondolta magában Mohy, bár az egész ismerkedés céltalansága nyilvánvaló volt előtte. De mégis örült és reménykedett.

Ahogy az autó megállt a dóm sarkánál, Mohy körülnézett és boldogan látta, hogy a leány ott áll Ghiberti híres bronz kapujában a keresztelő kápolna előtt, Eckberg feléje indult. Mohitól nem búcsúzott, így hát az tolakodás nélkül mehetett vele.

— Márta, — fordult a svéd a leányhoz, — bemutatok neked egy magyar urat.

— Mohy Sándor ügyvéd vagyok... nagyon örülök a szerencsének és a véletlennek.

— A véletlen nem mindig szerencsés, — mondta csöndesen a leány, amint kezet nyújtott és meleg tekintettel a férfi szemébe nézett.

— Velünk jön? — kérdezte azután.

— Ha megengedi, és ha a kedves papának nincs ellene kifogása.

Márta mosolyogva nézett rá:

— Kinek nincsen kifogása? — Vagy úgy... Ja, maga azt hiszi... Nem. Eckberg úr nem az apám. Ő a professzorem... — nevetett. — Még soha sem hallott róla? Ő nálunk a híres építész és műtörténész... én a növendéke vagyok és a titkárnő. Mondom, az ilyen tudományos kirándulásain én kísérem — rengeteget kell vele dolgoznom... Neki egész furcsa módszere van... Látja, most is itt hagyott bennünket, biztosan bement a Dómba, ott nézelődik egy negyedórát, közben nem szól egy szót sem, azután majd kijön, s akkor az utcán hirtelen beszélni kezd... és azt nekem jegyezni kell.

— Mi?... Mit csinálni... jegyezni az utcán?... — csodálkozott Mohy.

— Igen. Az utcán is... — a táskájából hirtelen kivett egy egészen kicsiny jegyzőkönyvet, kinyitotta, a tenyerébe tette és járás közben, amíg beszélt, a másik kezével különböző jeleket írt beléje. — Látja, körülbelül így... Beszéljen csak... Na, mondjon valamit...

A férfi zavartan ment mellette és hallgatott.

— No! Kezdje már!... Mondjon valamit a városról, vagy magáról... vagy rólam... — hangosan felnevetett... — Ejnye, semmit sem tud mondani?!

— Ha most mondanék valamit, maga vagy megharagudnék, vagy kinevetne.

— Miért?... Mondja csak bátran... Csak arról ne be-

széljen, hogy szép vagyok, mert azt tudom és ne merje azt feltételezni, hogy nem a munkából élek, mert ezt bármikor bebizonyíthatom... És most már hadd halljam!

— Maga több mint szép; — szólt halkán a férfi — maga hódító, és mert kétségtelenül tud uralkodni minden férfin, akin akar, nehezen lehet elhinni, hogy állandóan alárendelt viszonyban éljen valaki mellett és hogy a nagy építész tanárnak csak az utazó gyorsírója legyen.

A leány vállat vont:

— Majd meglátja... Ha akarja, velünk vacsorázhat. Jön?...

— És a professzor?

— Tőle akár az indiai alkirályt is odahívhatnám az asztalunkhoz, az sem érdekelné. Mert ilyenkor a feje tele van gondolatokkal és tervekkel, véleményekkel, ötletekkel... csak az a baj, hogy képes a rák után letenni a villát s egy negyedóraig diktálni...

— Furcsa, ahogy a hegyről lejöttünk, nem mondott egyetlen érdekes mondatot sem.

— Na látja, itt van a magyarázat. Ő azt állítja, hogy őszintén és egyenesen csak előttem tud beszélni... Sokszor az előadásai is szinte egyedül csak hozzám szólnak, mintha a többi hallgató ott sem lenne.

— És maga azt hiszi, hogy ebben semmi része nincs a szépségének? — mondta a férfi kedvetlenül. Ha ezt magának így megmondta, ez minden vallomásnál többet jelent.

A lány elhúzta a száját:

— Vallomás — ugyan miért? Tényleg roppant szeret engem... Ebben nincsen semmi kétség, nagyon szeret... csak nem úgy...

— Ugyan kérem, — vágott közbe Mohy most idegesen — csak nem akarja velem elhítenni, hogy egy egész férfi maga mellett ilyen közeli és folytonos összeköttetésben... — nem tudta folytatni, mert Eckberg hirtelen előkerült a harangtorony mögül:

— No, mehetünk... Képzelve Márta, két érdekes dolgra jöttem rá. Amikor Bramante... — Mohyra rá seim nézett, szinte észre sem vette, hogy ott van. Megindult az utcán, gyorsan ment és közben még gyorsabban beszélt. Pár szó után már svédre fordította a beszédet, mintha egy tanteremben volna, szárazan és színtelen hanglejtéssel valósággal előadott. Utcákon és tereken mentek át, már elmentek a Barghello mellett, s egy sikátorban kis osztériához értek, Eckberg akkor hirtelen megállt és megfogta Márta jobb kezét, amely e különös séta alatt szorgalmasan és gyorsan jegyzett az apró könyvecske lapjaira.

— No ebből elég volt mára, kedvesem — mondta újra németül és egészen más közvetlen hangon. Akkor fedezte fel újra Mohyt, s egy bocsánatkérő mozdulatot tett feléje.

— Nem haragszik, hogy közben svédül mondtam el ezeket a dolgokat, de ezek magát úgy sem érdekelnék, építé-

szeti dolgok, tudja... de hogyha hirtelen meg nem rögzítem, akkor örökre elvesztek... Márta azonban olyan ügyes, hogy holnap már gépbeírva ideadja nekem... pár hét alatt már úgyszólván kész is vagyok a könyvemmel...

— De hisz azt mondta nekem, hogy minden különösebb cél nélkül barangol Itáliában.

— Persze, éppen ez az, én nem jöttem ide előre kitervelt munkabeosztással, a könyvemben csak a mai építész vallomásait rögzítem meg az elmúlt korok építőművészetéről. Főképpen arról, mit tanulnak meg a titkaiból... Hogy mit miért csinálnak, hogy mire, hogyan jöttek rá, hogy az egyik dologból hogyan fejlődött a másik, persze mindez csak az én képzeletemen keresztül! Mert — nézze kérem, — minden épület egy nagy vallomás... teljesebb és magasabbrendű minden másnál, költészetnél és zenénél, bölcséletnél és minden egyébnél. Mert többet mond el az emberről, a korról, életről és lélekről, mint bármi más... Na, gyérünk! Itt remek tengeri vacakot lehet kapni és egy pompás régi fehér chiantit.

Mohy egyre nagyobb csodálkozással nézte a svédet, akinek szürke hajjal keretezett kissé elhízott arca most sugárzott a jókedvtől. Körben lopva a leányra pillantott és magában megállapította: nekem ugyan beszélhetsz!... De ezt Mártára értette, aki csillogó szemmel, szinte rajongva nézte Eckberget.

— A szokott dolog — gondolta magában Mohy. A lelkes fiatal növendék beleszeretett a profeszorba. Aztán majd addig bámulja, és addig írja neki a jegyzeteket, amíg egy nap teljesen nélkülözhetetlenné teszi magát és egy napon — akár akarja a derék építész, akár nem, majd férjhez fog menni hozzá, hogy azután soha többet ne jegyezzen neki, hanem átvegye felette az uralkodást.

Bosszankodott az ostoba helyzeten. Mit keres ő itt mellettük. Mi értelme van annak, hogy velük vacsorázzék, esetleg még holnapra valami tervet is beszélnek meg vele. Hát semmit sem fog megbeszélni! Ebből az ismeretségből elég volt. Ha szó kerülne róla, majd azt fogja mondani, hogy holnapra már kirándulást tervezett Fiesoleba, ha pedig ők azt mondják, hogy ők mennek oda, akkor ő Certosába fog menni...

De máskép történt.

A vacsora alatt, amelyen a tengeri vacakok nem voltak sem jobbak, sem rosszabbak mint másutt, de a bor valóban kitűnő volt, — csak Márta beszélt. Apró, édes csacsi női dolgokat, amelyek között alig volt valami összefüggés, csak az az egy, hogy mind róla szóltak. Elmondta, hogy milyen kalapot vett Milanóban, mekkora kendőt Velencében, Bellagióban hányféle facipót látott és melyiket vette meg, hogy Padovában milyen édes, ezüst Szent Antal-szobrocskát kapott, hogy Bolognában megtanulta a húsos mártást csinálni a spa-gettihez, s hogy itt Firenzében felfedezett egy kis boltot,

ahol még igazi régi toscanai cserepeket lehetett kapni, hogy délelőtt gyönyörű piros rózsákat vett az Uffizi előtt, hogy otthon van egy nagy sárga macskája és két skót terrierje, hogy nagyon szeret lovagolni és még jobban szeret vitorlázni, hogy Monte Carlóban okvetlenül fog játszani a bankban, hogy él-hal a táncért és bolondja a cigánymuzsikának...

Mohy eleinte kényelmetlenül hallgatta, mert folyton azt hitte, hogy Márta az építészetárnak beszél. De az hamar belebujt egy lepedőnyi svéd újságba. Márta pedig csapongó összefüggéstelenséggel mesélte tovább apró titkait, felfedezéseit és vágyait.

— Nagyon szeretnék egyszer magukhoz elmenni Magyarországra. Elmenni a pusztára!... Maga is szokott a pusztán lovagolni?

Mohy ráhagyta, hogy szokott. Minek tartson ő most előadást Magyarországról ennek az aranyos kis leánynak, aki bécsi operettekből és csárdás csikós filmekből ismert minket... de azután annyit mégis mondott, hogy nálunk is vannak nagyon érdekes középkori építészeti emlékek, s hogy a tanár úr talán ott is találhatna vallomásaihoz érdekes anyagot.

— Igen, lehet, hogy jövőre el is megyünk oda, magukhoz — mondta kicsit szórakozottan Márta. — de előbb csináljunk itt holnap egy kirándulást, jó? Magának van valami terve holnapra — Mohy úr? — kérdezte.

A férfi érezte, hogy most megfogták. Nincs mód a kimentésre, így hát inkább Certosát választotta. Ott még úgy sem volt. De ismerte a páviai kolostort és emlékezett rá, milyen mély, milyen sokáig tartó benyomással jött el onnan. Titokban arra is gondolt, hogy a kis leányt talán az nem érdekli, s akkor ő mégis csak elszabadul tőlük.

De hiába gondolt erre, mint valami mentő ötletre, hirtelen kényelmetlenné kezdte érezni azt a lehetőséget, hogy holnap esetleg mégsem legyenek egyedül.

Ezért gyorsan elkezdett beszélni a híres kolostor életéről, a rendről, s arról a különös emberi boldogságról, — ami a hallgatással jár.

Márta a fejét rázta.

— Nem, én ezt nem értem! Nincsen szebb és nincsen érdekesebb, nincsen nagyszerűbb dolog az emberi beszédnél. Lássa, ahogy például az én professzorom elmagyarázza egy boltív szépségét, a kupola csodáját, ahogy a szaván át az ember megérzi, hogy az élet milyen szép, hogy milyen boldogság élni, sok szépet látni, sok szépeknek örülni.

— Hány éves? — kérdezte a férfi hirtelen... — nem muszáj megmondani!

— Huszonkettő, most májusban voltam, huszonkettő.

— Akkor értem. Lássa, én aki már túl vagyok a harminchaton, — engem sokszor kísért már a magány. Még ha utazom is, mindig egyedül megyek s nem tudom, hogy van, de legtöbbször a legnagyobb társaságban is egészen egyedül

érzem magamat... Sőt, ha néha nálam vannak vendégek, ki-
megyek egy távoli üres szobába és a sötétben — leülök tíz-
tizenöt percre.

— De holnap eljön?

A férfi intett, hogy igen.

A professzor most felemelkedett. Az újságját összehaj-
togatta:

— Én fáradt vagyok, hazamegyek. Maguk még biztosan
elmennek valahová.

Mohy Mártára nézett, az bólintott.

Elváltak Eckbergtől és ketten kísérték az Arno part-
jára. Átmentek az egyik hídon, és a másik parton elindultak
a Ponte Vecchio felé. Amikor beértek a szűk utcába, ame-
lyikből rá lehetett fordulni a hídra. Márta, aki eddig jóked-
vűen fecsegett, hirtelen csendes lett és egy régi ház előtt
megállt.

— Itt halt meg valamikor az anyám — mondta szomo-
rúan — ... de én már nem emlékszem rá, mert nagyon kicsi
voltam, amikor... elment... Szegény mama, a szíve ölte
meg. Még előző este semmi baja sem volt... milyen szép
volt... Van egy gyönyörű képünk róla. Sokat járt Olaszor-
szágban apámmal. De a papa azóta aztán nem jött ide. .
Most már különben ő sem él... Lássá, voltaképp én is ma-
gamban vagyok és ha az öreg Eckberg nem volna — sóhaj-
tott egyet — azután belekarolt a férfibá és sietve elindult
a hid felé. — Sokszor úgy félek... Erti, úgy-e?

Amint a hídon mentek karonfogva, csendesen egymás
mellett, a férfi megszólalt:

— Ma délelőtt itt már találkoztunk egyszer... Nem fur-
csa, — mit szól hozzá Márta, hogy éppen itt találkoztunk
újra... és hogy most megint itt vagyunk!

Ekkor szólította először a nevén a leányt.

Az pedig, mintha a világon ez lenne a legtermésze-
tebb, ráhajította a fejét a férfi vállára és csak annyit mon-
dott:

— A véletlen — kedves Sándor — a véletlen... de azért
jól van ez így. — hirtelen felszisszent.

— Mi baja van? — kérdezte a férfi.

— Nem tudom. Valami úgy szúr... de már vége... ta-
lán menjünk haza!

A hídon túl találtak lovas kocsit, beültek. Szelíd himbá-
lással vitte őket az ócska batár és az egyik sötét utcában,
ahol a két közeli házsor között rájuk borult a sötétség, Sán-
dor odahajolt a leány arcához és megcsókolta.

Mindez olyan magától értetődő volt. Mintha nem is le-
hetett volna másképp.

Mikor a nagy szálloda kapujában elváltak, Márta egy
könnyű mozdulattal megsimogatta a férfi arcát:

— Holnap 11-kor várom itt! A kocsit elbaktatott a férfi-
val, a leány még soká nézett utána.

Mohynak úgy rémlett, mintha egy pillanatra a leány ar-

cán megint valami fájdalomnak a kifejezése lett volna, de Märta hirtelen vígan felemelte a karját és még utána kiáltotta:

— A viszontlátásra! Pontos legyen!

A férfi a váratlan rászakadt örömet úgy fogadta, mint valami nagyszerű ajándékot, amelyről régen tudta, hogy meg fogja kapni. Valahogyan azt érezte, hogy most, igen, most vége van a magányosságnak. Annak a furcsa nyugtalanító érzetnek, mely annyiszor fogta el az életben. Most már nem hallgatni szeretett volna, hanem kiabálni. Hangosan ujjongani. Szinte kínlódott tőle, hogy némának kell maradnia a csöndes város néma éjszakájában.

Másnap reggel korán indult a város másik oldalára. Nagy csomó piros rózsát vett az Uffizi előtt s azzal állított be a szállodába.

Amikor a portásnál Eckbergék után kérdezősködött, a kövér olasz ember furcsán nézett rá.

— Majd mindjárt megjelentem!

Pár perc múlva a liftes gyerek jött oda hozzá és intett, hogy kövesse. Felvitte a második emeletre és ott kopogott egy lakosztály ajtaján. Eckberg nyitott ajtót és Mohy megdöbbszent az arckifejezésétől. Halálosan sápadt volt, haja kiszáltan hullt az arcába, a szeme tele volt könnyel.

— Mi történt! — kiáltotta Mohy elszorult lélekzettel.

Eckberg lehajtottá fejét:

— Az unokám hajnalban meghalt!...

Mohy nem értette.

— Hogy?... az unokája? Most értesült róla? Fogadja részvétem.

Eckberg szomorúan ránézett, kinyújtotta kezét.

— Märta volt az unokám.

Mohy hátratántorodott. Kétségbeesetten ragadta meg Eckberg kezét.

— Mit mond?... Märta... Märta meghalt?... lehetetlen... ez képtelenség, hiszen tegnap este még...

A svéd csendesesen vállat vont.

— Szívgyörcs. Pontosán úgy, mint az anyja.

— Hát maga... maga a nagyapa volt? De hiszen ő úgy beszélt magáról, mint a tanáráról, azt mondta Eckberg.

— Igen, de ez csak olyan furcsa kis szokás volt. Sok furcsa volt benne. Mindent elnéztünk neki, mert tudtuk, hogy nagyon beteg. Azért vittem én mindenüvé... és mindig veie voltam. El kellett terelni a figyelmét attól, amitől félt, amitől mindig rettegett, hogy az lesz a sorsa, ami az anyjáié... Mostanig sikerült. Mostanában már ott tartottunk, hogy kezdtek elmúlni a sötét gondolatai, újra szépnek látta az életet, már hosszabb idő óta nem is volt semmi baj a szívével... ma hajnalban mégis.

Mohy lehajtottá a fejét... a rózsákat elvette a liftesgyerektől és Eckberg kezébe tette...

— Kérem, adja oda... — a hangja tompa és rekedt volt — ...neki...

— Nem akarja megnézni? — kérdezte a svéd.

A fiatal férfi a fejét rázta. Megfordult és elment.

A szálloda kapujában pillanatra megállt. Felrémlett előtte Mërta arcának utolsó fájdalmas kifejezése. Arra a csókra gondolt... az egyetlenre, amely tegnap éjszaka a száján égett és amelyikről azt hitte, hogy örökre megszabadította a magánytól és az egyedülvalóságtól...

A szálloda előtt állomásozó autókhoz ment, beugrott az elsőbe:

— Certosába megyünk!

Tóth László

PAUL CLAUDEL:

SZENT CECILIA ÜNNEPÉRE

Bárdos Lajosnak.

Szent Ceciliánk ünnep november havára esik,
ilyenkor már az ért gyümölcs telt szekerekkel érkezik;
ilyenkor áll a templomok előtt egy másik, nagy szekér
s lerak bögőt, kürtöt, dobot s mindent, mi rája fér,
hogy majd négyszáz édes énekhanggal egyesüljön im
a föld s az ember érett éneke az Isten térein.
Emlékezzünk. Az üldöztetés tavaszán, zsongó ágak között
Ceciliánk első madár volt, virágruhába öltözött.
Még csak három hangot tudott, hallga csak! véget ért a tél,
a zord pogány telet s a halált elhessegette a szél,
A szüzet, aki semmi csinyt soha el sem követhetett,
bakó! hiába ragadja meg háromszor is mocskos kezed!
Örömmek gyilkosa! örült vasszerszámod meddön forog!
torkában már sosem szakadnak meg e dallamok.
És bár törékeny testét földre szorítod, könyörtelen,
ez az ének most mindent átjár, egyre száll fölötte, fenn!
Cecilia ruhája véres, minden csapásra egyre dől
a vére s győzedelmes dalba menekül a halál elől!
S mikor elválik testétől tovább nem tartható lehellete,
ujjongó alleluja lebeg a zafirkék egék fele!

Raics István fordítása.

VÉGH GYÖRGY: VERSEK

BOLONDOS FURCSA ALMOK¹ (A révületek könyvéből.)

Csillagoknak őszi fénye
hulldogált a lusta rétre
s barna szellő fujdogált.
Kószáltam az őszi fényben
a vakító sötétségben
és fejemre, mint galambok
szállottak a csillagok.

Hessengettem őket egyre:
ne szálljatok a fejemre,
bóditó a fényetek.
Lángot vetve ellobbantak,
mint az árnyak elsuhantak
s fénybogárként kergetőzve
zúmmögtek fülem körül.

Hogy magammal vitatkoztam,
angyalokkal találkoztam:
dér csillogott fejkön.
Mihez kezdjek? tépelődtem
s negyven ördög állt előttem
harmatból szőtt ködlepben:
láng kígyózott fejkön.

Felhő serdült a hajamban,
kék villámot szorongattam,
dédelgettem szívemen.

Szakállamat elhajítva
fölsétáltam egy fahídra
és didergő bánatomban
le akartam ugrani.

Tűzek gyúltak a távolban —
könnyű, barna szellő voltam,
azután meg zöld korom.
Pernyét szórtam a felhőkre
s régi álmokon tűnődve,
mint elhamvadt várak üszke
kerestem a multamat.

Mint a pille: lomha zajjal
derengéssel jött a hajnal
s elrabolta árnyamat,
Hozott felhőt, kettőt-hármat,
melyek tüstént délre szállnak
és valahol unalmukban
barikákat őrzének.

Nem volt vége még a nyárnak,
négis lombok hulldogáltak
füstös, téli esteken.
Téli álmok, őszi gondok
hulldogáltak, mint a lombok
és ezüstös bánatomban
elfeledtem bánatom.

Fáklya voltam, ellobbantam,
penész zöldült a hajamban:
smaragd lett a köldököm.
Üszom lenn a kandí mélyben,
szárnyaló fehér sötétben —
tudok immár minden titkot:
de azért csak hallgatok.

A HERVADASHOZ

Füves mezők! hová suhant a nyár?
még érzem tébolyító illatát,
de már a fák derűje hulldogál
s az őszi lebegteti aranyhaját.
Eltűnt a nyár! a fény is hervadoz,
a rét talán örökre megfakul —
az őszi szél bármilyen dallamos,
lehull azért a lomb, a lomb lehull.

Lombos nyarak borúja, hervadás,
ne vidd magaddal hulló lombomat,
a sárga sorvadás, a lankadás
egy fázós hajnalon még elragad.
Terítés avart a fák alá megint,
s az őzeket szeresd, ha nem leszek,
pillangós őszi! hanyatló fényeink
a gyáva nyár fölött keringenek.

Miként bölcsőben alvó kisleány,
olyan szelíd a csöndes őszi táj —
halvány fejem nyugodtan hajtánám
engesztelő, nehéz álomra már.
Maholnap, mint a nyár, eltűnök én
és nem viszem magammal illatom —
subás telek dermesztő éjjelén
a csillagok zenéjét hallgatom.

Ó hervadás, derék vigasztalom,
ha meghalok, tudom: kinek se fáj —
de mégis majd azon a hajnalon
nem lesz olyan szelíd az őszi táj:
olajként lobog a dacos vihar,
szélnek ereszti hamvadó porom —
az esti dér ezüstje eltakar
és szárnyas füst kígyózik síromon.

¹ A költő most megjelenő „Havas éjszakák” című kötetéből.

FAJ ÉS IRÓ A HARMADIK BIRODALOMBAN*

Arthur Moeller van den Bruck *Das dritte Reich* című munkájában (1922) ölt először határozottan testet a Harmadik Birodalom gondolata, a mítosznélküli poroszság eljövendő szerepe a történelemben, és a sem jobb-, sem baloldali, nemzetét nem pártokra szakító, hanem szintetikus egészben átfogó harmadik párt eszméje. Hitler *Mein Kampfja* (1925) szétpattantja a bismarcki Németország államberendezésének vasgyűrűjét, Rosenberg *Mithus-a* (1930) a világnézeti aláfestést adja meg az új állam szellemiségének. Még az untergang-hangulatú, kultúrába belefáradt Spengler is a germán ideál megvalósulását látja benne, azét az eszméét, melynek szolgálatában a harmadik humanizmus hívei oly gyakran küldték „a vágy nyilait a túlsó part felé”.

A szellem átértékelése áttöri az irodalom és tudomány bástyáit is. Az irodalmat kiszabadítja a nemzetközi szabad-
elví Mann—Hauptmann—Wassermann irány mágneses köréből, az irodalomtudományt pedig az abszolútság légüres teréből. Mindkettőt átülteti a fajiség és nemzetiség talajába. Az irodalomnak egy vallásilag meghatározott közösségélmény kifejezőjének kell lennie — hirdeti Walther Linden, a fajszempontú irodalomszemlélet vezérkari főnöke. Irodalomtudomány, fajkutatás, élettan elválaszthatatlan társai egymásnak, az író nem más, mint kedvező származásvonalak és génkomplexiók eredője — ez dogmája a Ludwig Büttner nyomán haladó irodalomtudománynak. Hans Günther a stílus és a rassz elválaszthatatlan szintézisét hangoztatja. A Harmadik Birodalom írója csak a faj tranzitó-állomásán keresztül léphet át önmagából az egyetemes emberi világba. Az új irodalomtörténet és a szellemtörténetileg irányított fajkutatás egy cél felé tör. Ma már ott tartunk, hogy a német írók nagy részének faji összetételét ismerjük. Az új szempont az irodalomkutatásban tehát az író, mint fajának kifejezője.

Kikben látja a fajszempontú irodalom az utóbbi két évtized írói közül eszméinek lecsapódását, irodalmi fáklyavívőit?

A névsor elején kétségkívül a politikai regényíró Hans Grimm áll. 1926-ban jelent meg *Volk ohne Raum* című nagy

* A tanulmányt szerzője ismertetési céllal írta; a fontosabb műveket később kritikailag is megvizsgálja.

regénye, amelyet méltán tekinthetünk a tudatalatti nemzeti-szocializmus reprezentánsának. A közel 1400 oldalas regény valójában Németország életregénye, Bismarck uralomrajutásától a müncheni puccsig. A politikai regény főhőse a meddön konzervatív Második talaján épített síneken a holnapokba suhanó Harmadik Birodalom, a fejlődésregényé Cornelius Friebott, akinek élete végigmegy mindazokon a válságokon, amelyeket hazájának kellett végigszenvednie. Átéli a férhiány borzalmas következményeit, a délafrikai német telepes életének ezernyi keservét, hogy visszatérve hazája földjére, új élet kialakításán fáradozzék. Alapgondolata: minden egyéni sors szorosan bele van ágyazva fajának sorzába, minden ember élete saját fajánál kezdődik. Minden ember sok életet él és sok halált hal. Hitvallása: nincs nagyobb dolog égen és földön, mint népének végső sorskérdése. Igaz ugyan, hogy később Grimm nem állt a nemzeti-szocializmus pártjára, mert polgári életszemléletében félt a tömegetől, a pária-ideáltól, amelynek kitermelését éppen Hitler mozgalmában látta, de mindazok a kérdések, amelyeket a német sorsfolyam hosszú idők óta magával görgetett, és amelyeket végeredményben az új kormányzat próbál megoldani, — parasztkérdés, szociális igazságosság, harc a marxizmus ellen, fajkérdés, zsidóság, térhiány-gondolat, — mind ott dübörögnek Grimm regényében. Ma könyvét az iskolákban hivatalosan magyarázzák, hisz a németsegismerés alkotja ma a közép- és főiskolai oktatás középponti területét. Az a gondolat, hogy az egyén élete értelmét csakis nemzetétől kapja, végigvonul Grimm többi művein is. *Gang durch den Sand*, Lüderitzland, az első német telepesek, gyarmati katonák és a feketék küzdelméből veszi tárgyát; az *Olewagensaga* a népközösség kitagadottjának története. Politikai tendenciát képvisel a *Der Ölsucher von Duala*, amelyet a német kormány felhívására a birodalmi levéltár anyagának felhasználásával készített, hogy általa a háborús ellenfelek fajgyalázó tettei ellen protestáljon.

Nem kisebb jelentőségű Erwin Guido Kolbenheyer sem, akinek biológiai alapon felépített, éles acélhangú epikája (*Amor Dei*, *Meister Joachim Pausewang*, Paracelsus-trilógia: *Die Kindheit*, *Das Gestirn*, *Das dritte Reich*) sorsok és akarások harcát tükrözteti. Utóbbi műve hatalmas szimbólummá magasztosul, a német ember démoni történésvé a végtelen felé. Paracelsus életsorsa szimbolikus: ahogyan bejut az elemek, a csillagok birodalmán át a szellem harmadik birodalmába, akként jut a németseg önkifejezésének legutóbbi állomására. A fajproblémát tükrözik *Monsalwasch*, *Lücheln der Penaten* című regényei is, továbbá a „harmadik színpad” megvalósítását követelő drámai munkássága.

A háború vérzivatarában eltűnik a nép mint fogalom, de megszületik a nép, mint valóság. A háború többet tett a németseg öntudatraébredéséért, organikus államszervezetének ki-

építése érdekében, mint előtte évszázadok. A magáraeszmélés meddő évtizede után, valójában csak most nekilendülő háborús irodalomban Walther *Flex* kifejezője annak a hatalmas gondolatnak, hogy a háború halálmalmai nemhiába öröklék a német ifjúság erejét, véréit és vellejét. Hans *Carossa* a valóság rémségei között sem veszi el a fizikántúli valóságba vetett hitét, és tömegek véráldozatának értelmét a közösség életének virágba-borulásában látja (*Rumänisches Tagebuch*). Új fogalomként tűnik fel ezekben a művekben a „Gruppe”, az a kis kör, amely embert emberhez, németet némethez csatol. Épp az volt az előző korszak hibája, hogy mindig a nagy kört akarta megvalósítani, anélkül, hogy a kis kör értékét ismerte volna. A „Gruppe” lesz az új birodalom alapsejtje, aki ebben kiállta a próbát, az lesz méltó a holnap életére. Josef Magnus *Wehner* háborús nagyregénye: *Sieben vor Verdun*, modern átköltése az aiszkiloszi drámának. A germán sorskényyszer hite csendül ki a regényből, az új idők reménye itt is hatalmas vízióvá magasztosul. A verduni halottak ezrei bevonulnak az erődbe, és gránátoktól összeroncsolt szájukkal himnuszt zengenek a német birodalomról, amelynek gyökerei az ő sebeikig nyúlnak. És ők tudják, hogy ez a Birodalom halhatatlan a halódó népek között. Erich Edwin *Dwinger* trilógiája: *Sibierische Tragödie* hatalmas fejlődésregény a háború előtti individualista németsegről a vérkapcsával összetűzött mai németiségig, a nemzetiszocialista állameszményig. A totzkojei fogolytábor élete elevenedik fel előttünk, hogy átsapjon Koltschak fehér forradalmának leírásába (6000 kilométeres visszavonulás története, ahol egymillió emberből csak ötvenezer maradt, amit az író századunk lelki csődjeként kénytelen elkönyvelni), majd a hazatértek sóvárgásába egy nem szeparatista és inflációs, hanem életerős Haza után. Valami bátor, optimista hang csendül ki ezekből a művekből: az a tudat, hogy a háború elveszett ugyan, de feltámadt egy új népi forma, ami értelmet ad a háborús Németország halott milliói szenvedésének. Az a bizonyos „lánc”-gondolat, amelyre már Grimmnél is utaltunk, teljesen áthatja az új kor halál elleni összefogást hirdető faji szellemű irodalmát. Josef *Ponten* regényeinek is az az alapgondolata, hogy az embert nem lehet kiszakítani egy nagy láncból, hogy az unokában nyerik az ősök fajuknak közbeeső kicsendülését. A nemzedékek egymáshoz-kötöttségének érzete adja meg a néphez tartozás tudatát Christian *Heinsbergnek*, aki nemzedékek kihalása után is visszavágyódik a volgamenti steppékről a vele egysorsú, egyfájdalmú és egykincsű hazába, amelyre lelkes hazaszeretetében mint egy új Grál-várra gondol (*Volk auf dem Wege*).

A földdel egy ritmusban élő parasztság-közösség gondolatának páratlan kifejezője Friedrich *Griese*, aki *Winter* című regényében a földtől való elszakadás eposzát tárja elénk. És ennél a pontnál már érintjük a mai tájirodalom szerepét

a Harmadik Birodalom irodalmában. A népiró főfeladata az, hogy tolmács legyen saját népe és az egész német nép között. Az ember és a táj kölcsönhatása, — a talaj erői alakítják az embert, a vér erői a tájjelleget, a történelmi közös sort — csendül ki végeredményben a mai német tájirodalomból. Ez a tájirodalom levetkőzte a „Heimatkunst” halvány szentimentalizmusát, művészietlen földhözkööttségét, és a művészet teljes erejével a Harmadik Birodalmat megteremtő erők szolgálatába állt.

A tájirodalom átvezet bennünket a tájtól determinált paraszti hétköznapi világába. Itt elsősorban *Waggerl* nevét kell megemlíteni. Első könyve, a hamsuni nyomokon járó *Brot*, az Ember diadala a Föld felett. A *Schweres Blut* is a föld dicséretét zengi az ipar és gépkultúra zajában. A népi dráma képviselői között *Max Mell* a középkori misztériumjáték és a mai népi színjáték szintézisét kísérli meg (*Apostelspiel*), azzal a céllal, hogy átcsengjen rajtuk a szeretet ősmelódíája: „Menschenherz ewig und schön”.

A történelem előtti kor vágányain száguld a hanzanémet kultúrkört a Birodalom kultúrájának áramkörébe csatolni akaró *Hans Friedrich Blunck* Urvätersaga-trilógiája, a germán félistenek harca a jégkorszakban a tűzért; a kőkorszakban játszódik le a *Kampf der Gestirne* s végül a bronzkor északi mithikus hőse elevenedik meg a *Streit mit den Göttern* lapjain. Ez az irodalom cáfolata lesz a spengleri szónak, amely szerint az emberiség történelme a város történelme; s elismerése annak az igazságnak, hogy a nagyvárosok a népek temetői.

A hátrafelé haladó és bomlásnak induló korszakok szubjektívek, de minden előretörő korszak objektív irányzatú, — hirdeti Goethe. Mivel az objektivitás nem kedvez a hangulati és érzelmi lírának, az új kor lírája nem tud olyan kiváló alkotásokat felmutatni, mint a századfordulón *Rilke*, *George*, *Dehmel* költészete. *Sonnenschein* körének tagjai, a munkásköltő *Henrich Lersch* két verskötete (*Herz, aufglühe dem Blut*, *Deutschland*) kétségkívül a német közösségi líra legjavát alkotja. *Karl Bröger* minden akarása és minden küzdelme a Birodalom fogalmában testesül meg. Így keletkezik az Ismeretlen Katona mithosza, költőileg alakítva az antikporosz hagyományok felé forduló *Hans Schwarz* lírájában.

1928-ban egy alig ismert költő műveit adta ki *Rosenberg*: *Dietrich Eckart* verseit. Ismeretlen volt, mert az akkori sajtó elsikkasztotta az új irány képviselőjének nevét. Csak a nemzetiszocializmus hozta felszínre ezt az első nemzetiszocialista költőt, és így megmentette feledésbe induló emlékét. Lírája a túlfutott patriotizmus lecsapódása. (*An Lloyd George und Co.*) Érdeme, hogy éppen a legszorongatottabb időkben lett az 1933-ban megszületett Birodalom gondolatának harcosa és prófétája. *Stefan George* és *Dietrich Eckart* költészetének bélyege félreismerhetetlen a mai német nemzetiszocia-

lista költőgárdán. Heinrich *Anacker*, Baldur von *Schirach* (*Die Fahne der Verfolgten*); Horst *Wessel*, Wolfgang *Müller*, Friedrich *Bartel*, Rainer *Schlösser*, mind a nemzetiszocializmus első harcosai, az új öntudatra ébredt Birodalom eszméjének fáklyavívői költészetükben is. Egy tettekész ifjúság életerejének dinamikus dübörgése csap ennek a politikai költészetnek szabadverseiből felénk.

„A faj kérdése a világtörténelem kulcsa, mert a faj minden, az egyetlen igazság, és minden faj elpusztul, mely vérét gondatlan keveredésnek teszi ki.” Diszlachnak ezzel a gondolatával hagyjuk el a Birodalom határait, és vessünk egy pillantást a határokon élő németiség (*Grenzdeutschtum*) életére és arra a húsz milliő németre, akik ma is a Birodalom határain kívül élnek, de az új eszmék szolgálatába szegődtek. A német irodalom a legpontosabban számontartja mindazt, amit közösségi életének tőlük távol szakadt tagjai tőlük kaptak és nekik nyújtanak. A prágai kozmopolita költőket kitasítja a német írók Pantheonjából, még Rilkével is meglehetősen mostohán bánik, de Wilhelm *Pleyer* költészete (*Deutschland ist grösser*), teljesen megfelel fajszerpontú irodalomfelfogásának. Az egerlandi *Pleyer* önéletrajzában (*Der Puchner*) hű képét adja az elnyomott németiség szenvedéseinek, de ugyanakkor elszántan hirdeti: mindig abból a tudatból fognak élni, hogy a határokon túl hetven millió német fajtestvér tekintete irányul rájuk, érez velük és tud róluk. *Pleyer* késői utóda azoknak a németeknek, akik a határszéleken éltek, akik érezték és érzik, hogy az ő hazájuk, éppen mert a Birodalom határain kívül élnek — a faj. Utóda annak a *Walther von der Vogelweidének*, aki szintén mint *Grenzdeutscher* szállt síkra a császárság jogaiért. *Hans Watzlik* a Cseh-erdő költője (*O Böhmen*). Az erdélyi németiség regényírója *Erwin Wittstock* a romanizációs törekvések ellen küzd, (*Bruder, nimm die Brüder mit*); a brassói *Adolf Meschendörfer* a kétszázötvenezer erdélyi szászra hívja fel honfitársai figyelmét. (*Die Stadt im Osten*).¹ A bánáti németiség kolonizációs törekvéseiről ír *Adam Müller-Guttenbrunn*. Az 1935-ös *Neue baltische Dichtung* a balti németiség problémáit tárja föl; *Siegfried von Wegesack* regénytrilógiája: *Baltische Tragödie* ugyancsak ezt tárgyalja. *Otto Pentzel* *Heimat Ostafrika* című regénye a keletafrikai német gyarmatosok szenvedéseinek riportja. A palesztinai sváb *Karl Götz* *Kinderschiff-jét* is számontartja a német irodalom.

Hitler szavai szerint a Harmadik Birodalom nem álom többé, de nem is kész valóság. Fejlődő szervezet, feladat, amelynek megoldása a mai németiségre van bízva. A fajszerlemű irodalomtudomány világánál vizsgáltuk vázlatosan ennek a fejlődésnek irodalmi összetevőit. Talán feltűnik, hogy

¹ Magyarul „Corona” címen megrövidítve az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában jelent meg.

a világirodalmi viszonylatban ismert német írók színei mennyire hiányoznak a nemzetiszocialista fajszerpontú irodalom palettáján. Ez természetes is: azok, akik eddig a német irodalmat a külföld felé képviselték, mind a háború előtti polgári Németország fiai, egy régebbi korszellem gyermekei, akik az új idők új dalairól nem vettek, és nem is akarnak tudomást venni.

„Mi is a fajiság voltaképpen? A történelem egybegörgeti a maga néphordalékát, s a sors, nyelv és műveltség el-mállasztotta embercsoportok ásványkincseit egy valamennyire jellemző talajvíz oldja magába. Ez az egy népet alkotó biológiai csoportok alól kimosott talajvíz a fajiság.” A német irodalom ennek az „egyéniesség számlálója alá írt közös nevezőnek”, a faji szellemnek, szolgálatába állt. Önkifejezésének tetőpontját még nem sikerült elérnie, de a lehetőség a jövőben adva van. Bármekkora legyen is abszolút súlya az itt mérlegre nem helyezett irodalomnak, kétségtelen, hogy párhuzamos vágányokon haladt a német szellem legújabb történelmének szakaszával, és eltekintve hibáitól, világnézeti kisiklásaitól és sok tekintetben más nemzetek számára — éppen azért, mert tipikusan német — befogadhatatlan „fanatikus vér- és savójellegétől” ismétlem, kétségtelen, hogy a Harmadik Birodalom fajszerpontú irodalma az új szellemiség fáklyavivője.

Pillér Ernő Achilles O. S. B.

HEGEDŰS ZOLTÁN:

OLYAN FOLYÓ A SZAMOS

Olyan folyó a Szamos
minden gyökeret kimos
hogyha árad iszapos
hogyha apad iszamos.

Minden folyó csak ilyen
mégis hozzá köt szívem
más folyó is zavaros
zavarosabb a Szamos.

Gátak alatt kanyarog
minden kavicsot kidob
nem dobta ki szívemet
kimosta az ingemet.

Kimosta és elkapta
álmomat is ringatta
hagyott benne iszapot
mély kavargó bánatot.

IJJAS ANTAL:

KÜLVÁROSI ÉJSZAKA (1931)

REGÉNY

Emlékezés, valóság, káprázat és hangulat csodálatosan folynak össze ismét, mintha csak a szélnyomás röpítene át a másik oldalra, szaladunk a lámpák alatt, a kirakatok fényében, befordulunk a Szövetség-utcába, nagyon hosszan futunk előre. — Talán, talán nincs is itt ilyen pince — vádoljuk Miskolczi bácsit s a keménykalapos is rendületlenül állítja, hogy az egy másik utcában van, eggyel lejjebb a Miksa-utcában vagy pedig följebb az Alsóerdősoron, de Miskolczi bácsi még csak nem is válaszol. A vén vad úgy ismeri Budapest ködzsungelét, mintha csak itt született volna és eligazodnék ilyen munkahelyek felé akár álmában is!

Felvesznek bennünket; úgy hat rám mintha valami hideg, kékes ködön át történe körülöttem minden, távoli félálomban. A félálomból néha mintha egészen álom lenne, mert Miskolczi bácsi és a keménykalapos mintha úgy ébresztenének fel a mellékutcákat keresztező nagy hosszanti utca sarkán, amikor neki kell kezdeni a munkának. — Egész más volt a nyáron! — korhol és emlékeztet a nagy nyári munkateljesítményekre Miskolczi bácsi. Valóban a nyáron még egészen más voltam, erősebb és szívósabb, dehát az régen volt, azonkívül most már hat kemény munkaóra áll mögöttem. Még nekik is nehezebben megy. Itt is összetartunk és összetartani jó, ha hárman dolgozunk együtt, akkor az egyik mindig pihenhet úgy, hogy tulajdonképpen csak mimi a munkát, igaz hogy a másik kettőnek ugyanakkor mégiscsak keményen kell dolgoznia. És végre mégiscsak magamhoz térek a szélben és a hősésben.

Ki lehet ez a keménykalapos? Úgy dolgozik mintha valami gép lenne, szinte mind a kettőnk helyett néha, néha vet ránk egy-egy pillantást, azután elfordítja arcát. Néha meg szeretném kérdezni, de most nincsen ennek ideje és alkalmá, csak úgy vonszoljuk magunkat előre, lámpától-lámpáig: az utca felett középen égő villanylámpák egymástól való távolságában mérjük a munkát, — a munkát, a hajladozást, a fáradságot és a kint!

De azért ő mintha csak sejtené, hogy mire gondolok. Végül azután — amikor Miskolczi bácsi elmarad tőlünk a nagy utcába beleszakadó mellékutca torkolatának közepén, mi pedig már új halmot lapátoltunk a sarkon — felegyenesedik egy pillanatra és rám néz. Én éppen a szemüvegemet törölöm meg, mert újra vakok a hótól. Megkérdezi: — Nem emlékszik rám? — S a hangja olyan különösen cseng. Az emlékezés ezen a rekedt csendületen keresztül indul el bennem, most már kezd mégiscsak ismerősnek rémleni, de nem

ismernék rá, ha meg nem emlitené, suttogva, miközben újra lehajol és újra lapátolni kezdi a havat: — A Népszállóból!

Valóban, most már kezdek lassankint emlékezni rá. Hát persze, hogy ott találkoztam vele, és emlékezetemben felragyognak azok a hideg szeptembervégi esték, amikor egy héten át ott lakva hazamentem a Népszállóba s a kapubejáratonál álló nagy villanylámpa úgy világított a járda mellett álló fák sárguló lombjain keresztül, mint valami mozdulatlan, teljes tejüveg hold! Ott szokott üldögélni a gyéren, homályosan megvilágított mély földszinti étterem valamelyik sarkában, mogorva magányban, valamiféle utcán felszedett újság gyűrött lapjai mellett. Azt mondják, emberemlékezet óta lakott ott a Népszállóban, elhanyagoltan, gyűrötten, ápolatlanul és mindig tele pénzzel, és senkisémet tudta, honnét és miből van pénze. Sokan arra gyanakodtak, hogy betörő, sokan arra, hogy zsebtolvaj, viszont ellenőrizni lehetett, hogy egyik sem, mert minden éjszaka ott aludt a szállodában, ahol egész hónapra előre megváltott hálófülkéje volt, nappal pedig lomhán üldögélt vagy a társalgóban, vagy a szállóhoz közel eső egyik kávéház párájában. A betörő éjjel tör be, az nem lehetett, ahhoz pedig, hogy zsebtolvaj legyen túlságosan ormótlanok és durvák voltak ujjai. A gyanú oka az volt, hogy mindig volt pénze és senkisémet tudta honnét. Még kölcsönöket is adott, s az a hír is járta róla, hogy ezeknek a filléres uzsoráiból rakja össze a pénzét. Akkoriban, amikor ott laktam, magam is sokszor tűnődtem arról, hogy ki lehet. De azután eljöttem onnét. Most pedig itt lapátol mellettem, lomhán, titokzatosan, egy állat erejével, és felvetette az ismerettségét, noha látta, hogy nem emlékeztem rá. Tehát a Népszállóból!

Süketen és közönyösen bólintottam. Jó. Minden mozdulatom egyre könnyebb és könnyebb, ha lett volna, egyre érzéstelenebb és érzéstelenebb, végre pedig egészen lebegek az űrben, csak a lábaim fáznak és az arcom fáj. Majd vége lesz, ez az egyetlen reménység, és azonkívül talán: elkezd virradni majd.

Virradni ugyan még nem kezd, de Pest életének virradata még is jelentkezik, az utcákon végigdöcögnek küzködve a hóval az első tejeskocsik, a mellékutcákban a koránnyitók kávéházak üvegtáblái és utcai lámpái világítanak már, az előttük lévő második sarkon már hosszú ideje ég a sarki sőtés lámpája s üvegajtaja mögött melegen, sárgán lángol a fény. Akkor pedig hat felé közeledhetünk, mert ezek a sőtések hajnali ötkor nyitnak. Csak odaérnénk már!

Amire odaérünk, sokkal több van mint hat óra, valóban hajnalodik. Ahogy lassú és lassú árnyalatokkal egyre világosabbá és világosabbá válik a levegő, mintha egyre könnyebb és könnyebb lenne az a súly, ami a munkánkat és mozdulatainkat nyomasztja. Most már nem beszél senki, még az se gyújt rá, akinek van cigarettája, az összeszokott csoportok gépiesen rogyadozó mozdulatokkal hordják halmokba a ha-

vat; a hóhalmok — éjszakánk művei — hosszú láncolatokban húzódnak hátunk mögött egészen a körútig, mi pedig most értünk be a Rózsák-terére! Ott a Rákóczi-út felől egy másik munkáscsapat küzdi magát velünk szemben. A levegő egészen világos és kék, amikor öszeérünk.

De milyen különös, a nappali világításban minden el kezd újra súlyossá és álomszerűvé válni. — A fáradtságtól van — vigasztal Miskolczi bácsi, amikor látja ólmos mozdulataimat. De a többiek is ugyanígy vannak, azok is, akik nem dolgoztak két munkaszakaszt. És mintha nemcsak a mi mozdulataink lennének ilyen ólmosak, hanem maga az idő is áll. A mutató sehogyan sem akarna továbbmozdulni arról a fél nyolcra, csak lenne már nyolc óra, de sohasem lesz már nyolc óra, a világ így marad, az idő mozdulatlan állapotában és mi benne fogunk hajladozni egy rettenetes örök-kévalóságon át. Az ember megpróbál megpihenni, — megpihenni csak egyetlen pillanatra, nekitámaszkodva a lapátának, de utána csak annál rosszabb, mert addig csak fáradt volt és nehéz, de utána már fáj minden mozdulat. De mindig. Már harmadszor próbálom meg, amikor Miskolczi bácsi megérinti a vállamat: — No hagyassuk már! — mondja rekedten. Mégcsak háromnegyednyolc, de a szakasz leállhat. Elmehetünk, hogy kifizesenek.

Végigballagunk az úttesten, az éjszakában átázott rongv-csomók, vállainkra vetett lapátokkal, az üzletek nyitva vannak, gyerekek mennek körülöttünk iskolába, emberek munkába, kíváncsi és lenéző pillantásokkal találkoztam, emlékezetem azóta is megőrizte egy csinos fiatal élénk lány arcát, amint felém fordította, bizonyára irodába ment. Egy pillanatra mintha meg akartam volna állani, de a keménykalapos belémkarolt. — Jöjjön csak szépen. Vigyázzon. Elesik. — A többi aztán olyan volt, mintha újból álomból ébredtem volna fel.

Igen, ez mégiscsak valóság lehetett, hogy közben ébren fentjárva elaludtam, mert akkor már csak Miskolczi bácsival együtt mentem hazafelé, a Mátyás-tér felé a Nagyfuvaros utcán. Megyünk hazafelé és éberek és vidámak vagyunk, mert a zsebünkben ott van a nyolc pengő. A nyolc pengő, ha jól beosztom, majdnem egy hetet jelent, azalatt pedig többfelől, több írásért, várok pénzt, olyant, ami egészen biztos, hogy befut. — Igyunk forralt pálinkát! — ajánlja Miskolczi bácsi, amikor elmegyünk az utca nagy söntéskocsmája előtt. — Az majd felmelegít! — Jó, nem bánom, nem vagyok sem éhes, sem szomjas, sőt már fáradt sem, de ez az égő meleg, amit a forró italnak még az elképzelése is jelent, rettenetesen jól esik. Bemegyünk, elköltünk ötven-ötven fillért, aztán Miskolczi bácsi egészen a házig kísér. — Majd jó nagyot pihen! — búcsúzik el vidáman, én pedig felmegyek, a kulcsot tapogatva a zöld lódenkabátnak a hótól nedvessé ivódott zsebében, — milyen jó lenne, ha nem találkoznék a házi-asszonyommal. Milyen furcsa, éppen most jut eszembe a ke-

ménykalapos, hogy vajjon ki lehet. A lépcsőház mellett a keskeny udvar sarkában, a mi lakásajtónk mellett félig-meddig még az éjszaka dereng és a hosszú folyosó végesvégig üres. Egyetlen lélek sem lát, amikor az éjszakától nedvesen, ronggyágyűrődve megérkezem s a lakáskulcs nincs benne belől az ajtóban. A háziasszonyom úgy látszik, már vásárolni ment.

Odalentről, a garázsból, ahol teherautókat javítanak, már hallatszik a munka fémcsengése. Most egyszerre megrohan a kimerültség és irtózatosan fázom, szeretnék még lemosakodni, de lehetetlen: a szobában, ahol egész télen át nem fűtöttek, sokkal hidegebb van, mint odakünn. Arra gondolok, hogy megvárom, hogy megérkezik, azután pénzt adok a háziasszonyomnak, hozasson tüzelőt, talán főzzön teát is, — és a hét pengő ötvenet a markomban szorongatom, mikor az ágyban fekszem.

Ezt a hét pengő ötvenet szorongattam a markomban, akkor is, amikor felébredtem süketen, gyöngén és kábultan: odakünn Budapest kor mfekete virradatában hajnalodott, a hajnalnak azzal a színével, amit virradati hazatéréseim alatt szokott mutatni a levegő, amikor megjöttem a vásárcsarnok körül éjszakai teherhordásból, a kávéházban írás mellett töltött éjszakák után. Mi az? Végigaludtam volna egy napot?

Megpróbáltam mozdulni, de roppant nehezen ment, halálosan gyöngé voltam és ugyanakkor mégis könnyű, az emlékezetem is olyan különös, mint valami tábla, amelyet spongyával tisztára töröltek. Lassan-lassan kezdett bennem valami derengeni. Az éjszaka, a hó, Miskolci bácsi, a keménykalapos, a pénz... Emlékeztem, hogy utoljára a keménykalappal foglalkoztam, amikor lefeküdtem, de mi történt azután... mintha utána mégiscsak történt volna valami. Mégis mi lehetett? A markomban szinte görcsös erővel ott szorongattam azt a pénzt és akkor az ágyon gyöngén és mozdulatlanul fekvé elkezdett rémteni, mintha hosszú-hosszú idő telt volna el azóta, hogy lefeküdtem és ezalatt sokat sírtam és panaszkodtam volna iszonyú lázban. Kezdtém emlékezni valami szörnyű hőségen át való megkínzott vándorlásra, arra, hogy fáradt, levert, megkínzott voltam és szomjas és a fejem iszonyúan fájt. Mindenesetre: beteg és lázas lehettem egy-két napig és valaki mindenesetre gondoskodhatott rólam, mert a szobám nem volt olyan ordítóan és súlyosan hideg, be volt fűtve, falai langyosak voltak a melegtől.

...Néhány perc múlva megtudtam, hogy tizenkét nap mult el azóta, hogy lefeküdtem, ezalatt nem tértem magamhoz egyetlen pillanatra sem, süket szavakat dadogtam iszonyú lázban, — valószínűleg agyhártyagyulladás volt, agyhártyagyulladás, amivel megküzdöttem mint Jákob az angyallal és senki sem tudta, mit szorongatok a kezemben a körülöttem imbolygó és jövő-menő lázrohamok között is. Amikor ezt elmondták, letettek mellém nyolevankilenc pen-

gőt, mert pénzem jött azalatt, amíg a lázrohamokkal viaskodtam és ennyi maradt belőle a fűtés és ellátásom után. Rámbámultak, amikor azt mondtam, hogy most már szeretnék fölkelni, és valóban nem is tudtam. Leemeltem a falon mellettem lógó kis tükröt, megnéztem magamat benne: láztól elapadt arc tekintett vissza rám, cserepes ajkak, kisarjadzott szakáll, mintha nem is én magam lettem volna, hanem valami második vagy harmadik személy. Valami változás belül is történt bennem, ami idegenné tett saját magammal szemben, valami megroppanás és valami kettőssé válás, az emberi kategóriák fogalmi nyelvén nehezen lehetne kifejezni.

Feküdtem még néhány napig süket kábulatban, még enni sem kívántam, de azért ettem, odalentről bezajongtak a garázs kalapácsütései. Le kellett számolnom azzal, hogy azalatt az idő alatt, míg betegen feküdtem, nem törődött velem senki, csak egy adott környezet konkrét kapcsolódásai, ami nem számított, — nem, semmiesetre; olyanná lettem, aki nem számítok senkihez, nem tartozom senkihez. Nincs senkim. Már régóta váratott magára ez a kegyetlen felismerés, de akkor valósággá vált és szembe kellett vele nézнем. És ekkor beleegyeztem abba, hogy elszakadjak szülőitől és testvérektől, akik ha távol is, de valahol mégiscsak voltak. Elszakadtam tőlük és sohasem kellett többé. És hosszú időre kiszakadtam mindabból, amit bármilyen viszonylatban emberi kapcsolatnak lehet nevezni. Csak hosszú idő múlva kívántam újra ilyent és az emberek felé való többszálú kapcsolat még máig is sokszor terhes, majdnem hogy elviselhetetlen.

Különös volt, de az, hogy mi lesz velem, nem érintett egy pillanatra sem. Nem tartoztam többé senkihez és semmihez nem volt számomra kapcsolat, ami bármire is kötelez, osztály, amelyhez tartozom és amelynek életstílusához alkalmazkodnom kell, vagy legalább is annak szokványai szerint kell értékelnem sorsomat és magatartásomat. Nem volt többé családom, amelynek igényeihez hozzá kell fűznöm bármiféle becsvágy beváltását. Egyedül voltam, egymagam, magányos mint egy állat, és magányos mint egy súlyos beteg. Valóban az is maradtam hosszú-hosszú évekig. A lábadozásom egyik napján azután megérkezett hozzám egy levél, amire ösztöneim vártak: a hatalmas jezsuita írt, válaszul azokra a cikkeimre, amik egyik folyóiratában megjelentek, tetszenek neki és mivel szeretne a közelében tudni, munkatársul és szerkesztőtül fogad egy másik kisebb folyóiratához. Abból, amit ad és amit még cikkeimért rendszeresen fizethet, meg tudok élni. Bólintottam és megpróbáltam örülni, de nem ment. Miért így és most kerülök oda? Bírom-e majd így összeroncsolva? Mindenre a jövőnek kellett megadni a választ. De azért karácsony előtt egyik nap előkínlódtam az ágyból, felöltöztem a nagykeservesen rendbehozott ruhákba, megborotválkoztam és eltámolyogtam hozzá.

(Folytatjuk.)

Ijjas Antal.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

AZ IGAZI KRITIKA IGAZSÁGTALAN VOLTÁRÓL

Ki van, ki kritikusat vissza nem küldené néha a kaptafához? Van idő, hogy áttüzesedik a levegő és túlzó lesz minden kritika, a dicsérő is, meg a hibáztató is. Érzékeny korszak? Idegesítő napok? Vagy csak prófétás szerepek követelik meg a nagy sértődést és a gyors anathémát? Történt vala, hogy egy folyóirat fiatal kritikusa magasabb irodalmi szempontok nevében kifogásokat emelt egy népszerű magyar író ellen. Az író lemondotta az előfizetést. Nem tiltakozik a kritika ellen — őt több idegen nyelvre fordítják, külföldön is dicsérik, — csak éppen nem „lelkiszükséglet“ számára, hogy az őt támadó lapokat támogassa. Mely nemes és magasztos szavakkal ítélnék el eljárását! Pedig...

A népszerű írónak évente körülbelül két regénye jelenik meg, ha kinyitod az újságokat: mindenütt fizetett, dicsérő kommunikék. A kiadónak van házi folyóirata, az elolvas a gyönyörűségtől, ugyancsak boldogan repes az az egy-két napilap, mely a népszerű író munkatársának nevezheti. A népszerű író műveiről az utóbbi nyolc évben nem olvashattál rossz kritikát. Az irodalmi folyóiratok, — megfogyva bár és törve is, — nem tartják feladatuknak, hogy szerintük nem irodalmi jelenségekről írjanak. Vanak világnézeti lapok, de abba csak erős meggyőződésű emberek írnak, kik nem szeretik könyvek olvasásával is zavarni erős meggyőződésüket. Ők hiven meg is támadják az író barátait, barát-nőit, elveit, az író által vezetett színházat, filmvállalatot, rádiót avagy bankot, néha mellékesen írásairól is megmondják, hogy pocsekak, erkölcstelének, magyartalanok, de ezek a megjegyzések az író műveit mégsem érintik, hisz nem a művek alapján mondódnak. Igen, valljuk be, a népszerű író nincs is hozzászokva, hogy alkotásairól rosszat írjanak. Az ő szempontjából jogos és természetes, hogy azt az öt-hatszáz példányban megjelenő tuskét visszautasítja. Ő sohasem bántotta a „magas“ irodalmat, micsoda méltánytalanság, hogy az az ő üzletét akarja rontani.

De nemcsak a népszerű írónak van mindig „jó sajtója“, dilettáns műveket sem bánt soha senki. Dilettánsokról csak jót, vagy semmit! A dilettánsokról jót írnak a barátok, jót írnak a velük együtt fölfelé könyöklő dilettánsok, jót ír a megszorított és kényszerhelyzetbe hozott igazi író, akit tisztelnek s akivel bevezették műveiket. Jót ír néhány mindent megértő, mindenkit magasztaló gyáva kritikus is. Mindenki sejti, hogy mi lehet az igazi kritikusok véleménye, csak ez a vélemény nem kerül nyilvánosságra. Az igazi kritikus meg is írná, hogy tűzbe velük, ha lenne helye rá, ha ráérne, s ha érdemesnek tartaná a nyilvánvaló szeméttel foglalkozni. De nem ér rá, mert a jó írók is megírják évente a maguk könyvét és a jó írók is gyanusan sokan vannak. Helye sincs rá, mert a tízfiliéres regényekre van papír, de a folyóiratok kritikai rovatára nincs. Azért sem beszélhet róluk, mert a folyóiratok egymásután alakulnak át egyre behízlelőbb képanyagú magazinnokká s elvszerűen borzadnak a kritikától. Aztán az igazi kritikusnak önmagát is féltenie és védelmeznie kell a mindenfelől rázuhogó szemét és hazugságaradattal szemben, még szerencse,

ha távolfarthatja magától a piszkot azzal, hogy egyszerűen nem olvassa el.

Mi ennek az eredménye? Az eredmény: a dilettáns elédtárja a fércelményéről megjelent bírálatokat s megtudhatod, hogy ő Petőfi és Ady Endre. Megkapod postán az Északiszjai Epigrammaköltők című tanulmányt s megtudod belőle, hogy Rótdombi-Rosenhügel Tihamér néhány sora Vörösmarty magasságában csapdos, Weinhardt Eleonóra szebb ódákat ír, mint Babits Mihály. Maradj meg dilettánsnak s biztosan nagy költő lesz belőled! Hiszen minden dilettáns veri a mellét: „Senki egy rossz sort nem írt rólam!” s ebben, fájdalom, igaza van. Találkozol a dilettánssal, kárörvendve meséli, hogy X hogy „megadta” Y-nak. (Mindkettő igazi író.) A dilettáns szolidáris Kosztolányival, mert „levágta” Adyt, de szolidáris mindazokkal is, akik Kosztolányit tartották rossz költőnek. Míg az írók egymást ütik, az ő hírnevű nő s ne hidd, hogy ez csak a dilettáns családja álma! Hamarosan tagja lesz egy dilettáns irodalmi társaságnak s egy év múlva mondjuk a Magyar Társadalombiztosítottak Nemzeti Szövetségének az összes iskolák számára beszerzendő könyvkiadványai között ott lesz ő, a kordivatnak megfelelően *Paraszti kurjantás az őstehetségű réten* című verseskötete is. Ha aztán miniszteri titkárból államtitkárig emelkedik, akkor tankönyvbe is belekerül, azokba a tankönyvekbe, melyek ötven évnél előbb aligha jutnak el József Attiláig. Nyájas olvasó, ne hidd, hogy ez humoros túlzás! Van dilettáns, aki megél abból, hogy maga árulja a „könyvirodalom remekeiként” hirdetett könyveit. És a könyvnapon, nyájas olvasó, magad is megvetted azt a néhány könyvet, mit különböző színésznők neve alatt adott ki egy-két élelmes könyvkereskedő. És mentséged is készen áll: senki rosszat nem írt a „művésznők” regényeiről.

Találkozol a másik dilettánssal. Gratulál, hogy végre te is rájöttél, hogy az a Márai milyen rossz író. Irodalmi ízlésed, — úgy látja ebből, — kezd rendbejönni. Írj hát egyszer már az ő könyvéről is. És akkor förtelmesen szégyelned kell magad, hiszen Márainak legrosszabb mondata is remekmű emez úr legjobb művéhez képest.

A szeméttel, a rossz könyvekkel, a fércművekkel szemben nincs igazi kritika. A szemét így szabadon tenyészik, sőt helyrehozhatatlan előnyökhöz jut az igazi irodalommal szemben. A közönség úgyis meglepő előszeretettel olvas szemetet. Aki valamenynyire ismeri a könyvárúsítás üzleti részét, tudhatja, hogy a jó könyvet ravasz praktikákkal kell eladni, a szemetet a közönség magától is megveszi. Figyeld meg három vagy négy ugyanannál a kiadónál megjelent regény sorsát, amelyikben legkevesebb a művészi érték, amelyik legjobban közeledik a limonádéhoz és a detektívregényhez, a közönség azt veszi a legszívesebben. Pontosan annyival kevesebb Móricz Zsigmond kötetet vesznek, mint amennyivel Móricz jobb, mint néhány divatos siker szerzője. Az igazán rossz könyveket a közönség biztos érzékkel, messziről megszagolja s rohanva megveszi, még akkor is, ha sehol egy betű kritika, ismertetés, dicséret nem zeng róluk. Igazán rossz, tehát igazán sikeres könyveiből a legtöbb kiadó nem is ad bírálati és ismertetési példányt, nincs szüksége publicitásra. A jó könyvnek, az irodalomnak szüksége volna rá, s az a tragikus, hogy minél jobb, igazabb a kritika, annál kevésbé jelent publicitást az írónak, annál kevésbé használ a műnek.

Az igazi írókat még a kritika is húzza. Nemcsak az irigyek, nemcsak a rosszindulatúak, nemcsak az okvetetlenkedők. Mert azok ter-

mészetesen csak az igazi író t bántják. Miért irigyeljen valaki egy valódi tehetségtelent? Annak még a sikere sem fáj igazán. Egy fércmű elfogyhat tizezer példányban, az az erkölcs és magyarság leghangosabb védelmezőinek sem fáj. Nem is fájhat. Minél hangosabbak, annál kevesebb a helyük, hogy égigmagasztalják egymást, elsírják üldöztetésüket és üldözzék azokat, akik más úton akarják megmenteni a magyarságot. A szomorú, hogy az igazi kritika sem bánik mindig jól az igazi íróval s így a közönség a támadásokat is igazi kritikának nézheti.

Az igazi kritika természete szerint abból indul ki, hogy a műremek kevés, az írói felelősség tudata pedig lehanyaglott. Elfogultság, célzatosság, gyűlölködés nélkül is találhat egy könyvben a kritikus hibákat. A gondolat, a kompozíció s a nyelvi kifejezés sokféle akadályain, az írói technika konvencióin sok könyv megbotlik. Az igazi kritikának valamiképp nevelő, irányító szerepe is lenne, nem mintha tárgyakat kellene előírni az írók számára, de az író belső fejlődésének hasznára lehet, ha hibáiról, modorosságairól le szoktatja, elnagyolásaira, olcsó megoldásaira valaki figyelmezteti. Amíg azonban a nyilvánvaló szemetet és a sötét dilettantizmust kritika nem éri, minden igazi író igazságtalannak találhatja, hogy azért, mert jobban tud írni, és mert többet akar, mint a dilettánsok és az olcsó sikerek hajszolói, az olvasó szemében rosszabb írónak, hibákkal terheltnek tüntesse fel éppen a hozzá hasonlóan magasabb szempontokat kitűző, igazi kritika. De a kritikusnak is úgy tetszik, hogy fanyalgás, komolykodás és hibáztatás végtelenül igazságtalan az igazi íróval szemben, mikor a dudvát senki sem irtja, mikor az alantas és buta könyveket senki sem ítéli el, mikor a legolcsóbb limonádé fertőzésétől senki sem óvja a közönséget.

Ez a felismerés nem valami új. Annyira nem új, hogy attól is megdöbbenhetünk, ha azt nézzük, mennyien rájöttek már, s ha nem is mondják, mennyire eszerint írnak. Jó író a jó íróról ma már csak a legteljesebb elragadtatás hangján szokott írni, szent révültségében, kipirosult nyálkahártyákkal s egyéb orvosi hasonlatokkal. Néhány baráti körön belül mindenki csak remekműveket ír. A kritika látszólag minden jelét magánviseli az igazi kritikának, a stílusra alig lehetne panasz, a hasonlatokban nagy az ügybuzgalom, a megbecsülés nemes emelkedettsége szárnyal, csak az objektivitás marad le valahol. Ennyi jóindulat, ennyi aggodalmasan kifacsart dicséret persze megint túllő a célon, a végtelent sem lehet fokozni a végtelenen túl.

Lassankint a Magyar Szemle névtelen kritikáihoz lesz a legtöbb bizalmunk. Aki nem jelentkezik a jutalomért, arról tán még fel lehet tenni, hogy igazat ír. De nem is lehet ez másképp egy olyan irodalomban, hol a kritika elől lassan megszöknek a beérkezettek, hol jó író már csak ama néhány föltétlen dicséretre veszi fel tollát és minden kritika-jellegű működést tanítványokra, kísérőkre, bolygócsillagokra bíz. A mai úgynevezett kritikát egyre inkább fiatalok művelik, hozzánk hasonló fiatalok, vagy még nálunk is fiatalabbak, nem egyszer olyanok, kik most kételkednek be az első folyóiratba. Hogy írhatnának jó kritikát, mikor ki kell érdemelnök, hogy a beérkezettek hasznosnak találják őket. A fiatal író megdicséri a jó író t, mert úgy véli, hogy szolgálatot tesz vele magának, megtámadja a jó író t, mert úgy véli, hogy szolgálatot tesz egy szerkesztő-hatalmasságnak. Ezen megint föl lehetne habórodni és ezt megint meg lehetne érteni. Mi elmondtuk, igyekszünk tanulni belőle, más is lássa, mit tehet...

Lovass Gyula.

É R D Ő S J E N Ő :

SZINHÁZI KRÓNIKA

NEMZETI SZINHAZ.

Magasabb emberiségért küzd Ibsen a „Nóra“-val is, — de, valljuk be, a drámához szükséges örökké érvényben maradó emberismeretet nélkül. Annakidején a feminista erkölcsstanra lehetett drámát építeni, azonban ami akkor lélektani járatosságnak tetszett, ma hatástalan színpadi oráció a kékharisnyás ideológia mellett. Természetszerűen ma is hat az érzéki világ misztikus távlata Ibsen fakószürke fénylésű prizmáján át, de ami akkor még újdonságként hatott, ma nem nagyon galvanizálja az idegeket, hanem kortörténeti érdekességével hat inkább. Ma visszafelé tesszük meg ugyanazt az utat. Bajor Gizi játéka kétségtelenül leköt, mert a darab mai érvényét úgyis csak az előadás, a színészi alakítás tudja megadni. Személye hozza közelebb hozzánk Nóra figuráját s igyekszik elfogadhatóbbá tenni. Vérmérséklete talán illenék ennek az északi babának disztíngvált alkatahoz. Olyan, mint a „havas Thule“ táján a fjordok közé kiült asszonyka, aki törekeny virágszálat hímez nagy műgonddal, finom selyemszálakkal dolgozza ki a mintákat. Eppen a műgond az, ez a disztíngvált modor, amely az alakítás lázrohamát időnként le-lecsitítja s egy-egy heves taglejtését miniciózusan kimért gesztussá halkítja. Érzelmi kitörésének visszafojtását művészi decrescendókkal végzi el így is, de az átélés drámai mélységét sokszor megzavarja az a hatalmas rutin, amelyet ez a nagy színész nő oly magátólértetődőleg szerzett meg anyai szereplése után. A rutin, a modor, az alakoskodás oly pontos, oly szakszerű, oly rugalmas játéka közben, hogy az ösztönösség, az átélés szikrázása itt-ott már ki is marad. Néhány nehéz szituációban, a lélektani elhíttetés nehezebb pillanatában nem az alakítás fogvagyogató mámorára bízta magát, hanem hidegvérrel veszi igénybe saját rutinját s elemi erővel ható természetes és csodálatos magamegfeledkezés helyett nagyon is öntudatos szívóssággal használja fel játékskálája bevált futamait. Szívszorító pillanatai így is vannak, amikor nem mint magánember nyűgöz le bennünket, hanem színészként és varázslóként ajándékozza meg a nézőteret a színjátszás ihletett és prófétikus verseivel. E vakító pillanatok alatt elfeledjük azt, hogy minden nagy színész naturaliter modoros is lesz, hiszen mégsem lehet közönyös azokkal a játékművekkel szemben, amelyekkel száz és száz esetben aratott nagy sikert. Bízunk abban, hogy Bajor Gizi sem fogyott még ki alakítási eszközeinek teljes felvonultatásával. Amiket most bemutattott, nem mind hatott ismeretlenként, de sokkal nagyobb lehet ilyen kiváló színész képzeletvilága, hogysem pontosan megjelölhessük skálája végső határát. Természetes ösztönösségéből, legszabadabb spontánságából felröpülő áriákat kérünk tőle — kevesebb intellektust, több ösztönösséget. Ami stílus és forma, az még nem mindig azonos az emberrel, ami fuvalom, az még nem orkán, májusi szélből még nem lesz hurrikán — pedig a színjátszás olyan végítéletserű vihar, amelynek minden porcikánkat át kell járnia, hogy végül kis csillagfény szikrázson felénk valahonnan a láthatár legmélyéről, hogy az élet mégsem elviselhetetlen. Bajor Gizi gyönyörű csillagfény volt a Nórában, — de kissé hidegen ragyogott.

VIGSZINHÁZ.

A Vígszínház jól bevált békebeli vígjátékstílusban készült francia kommersz-árut adott Hunyady Sándor szezonnyitó darabja után, olyan kedves komédiát, amely a francia színpadok és színjátékok háború utáni problematikusságából és avangardista törekvései vonalából ismét visszatért a színpadhoz, amely nem annyira az élet-től tanul, hanem sokkal inkább önmaga cirkulusaiból von le hatás-vadászó sablonokat. A „Marie Rose“ azért elég friss, tele sok élet-teljes játéklehetőséggel még a szuffiták kieszelt fordulatai köze-pette is. Helyes irányérzékkel és értékesebb igénytelenséggel olyan adagolásban vegyíti el a vígjátéki sablonokat, hogy leg-alább komoly előadást produkálnak vele a színészek.

A pesti vígjátéki színpad régi lendületét próbálja visszaadni a „Marie Rose“-ban is Tolnay Klári, akár annakidején a „Francia szobalány“-ban tette. A sikernek úgyszólván az ő vígjátéki vénája az egyetlen biztosítéka. Drága kirándulás lett volna előadni nél-küle, — vele pedig ráfizetés nélküli színházpolitikai gesztus. Azon-ban be kell vallani, hogy az ő vígjátéki skálája nem bővült eléggé ahhoz, hogy magához tudja édesgetni a vígjátékkal szemben tartó-kodóbb közönséget azzal a régi svunggal és bővülő erővel, mint annakidején tette. Szándéka most is komoly, de erőfeszítése néha megérződik, alakja nem elég vérbő s játéka nem ragad magával olyan lenyűgöző erővel, hogy a néző minden fenntartás és megfontolás nélkül adja meg magát egy öntudatlan, ösztönös, spon-tán alakításnak. Hűsből, vérből, életből állt össze most is a figu-rája, de sokkal több volt benne a kidolgozott rendezői irányítás, (Horváth Árpádtól) mint az igaz átélés benső gyönyörűsége.

*

A budapesti sztárkultusz kitenyészett alakjai hovatovább már a tehetetlenségi nyomatek, a vis inertiae miatt annyira megromlot-tak, a színjátszás eredeti alázatosságáról már annyira leszoktak, hogy a rájukbízott szerepet egészen mellékesnek tartják és csak önmagukat játsszák. A színész és teste ebben a rendszerben el-vesztette ősi értelmét, igaz és nemes szerepét. A testiek iránt ér-zett divatos meghódolás rontja el a színjátszás eredeti méltóságát. A színészetben ősidőktől kezdve volna egy *éneklő magasztosság*, — ebben a sztárrendszerben lett belőle egy nem nagyon előkelő *prózai megkívánás*. A sztárok inkább csak saját testüknek kíván-nak elismerést, mint emberformáló talentumuknak s fontosabb az elmondott szövegnél az öltözetük, amelyben testük bujik meg s nem is egészen!

Bókay János új darabja végre olyan színésznőt mutatott be, aki mindettől a legtávolabb áll s a sztárok világában árkádiai üdeséggel lépett be. Ő nem maga megmutatására, hanem a rábí-zott drámai akció kifejtésére mozog a színpadon. Neki nem az a fontos, vajjon szavai érzékisége, szíve le tudja-e kötni a közön-séget. A szavak értelmét, a drámai mondanivalót szolgálja. Játéka egyszerű, halk, különleges eszközöket nem használ, de ha a szín-padon van, éreztetni tudja a darab levegőjét és az expozícióban már felcsillanó drámai lehetőséget. Egész külseje, kiállása nehe-zen fogalmazható meg: testében, hangjában, mozgásában van va-lami egyszerű emberség, eleven őszinteség, emberi igazság, amely-ben semmi falzum nincs, semmi pózolás, semmi nagyképű sztár-kodás. Az igaz, ősi színész fellépésével rendelkezik — a színját-

szás elektromos kisugárzásával veszi uralmába a nézőt. Kétségte-
lenül nagy gazdagodás az ő személye a magyar színpadnak: egész
Budapest őszinte örömmel fogadja.

MAGYAR SZÍNHÁZ.

A Magyar Színház évadnyitó darabja és az utána közvetlenül kö-
vetkező, máris próba alatt álló Grillparzer: „Medea“-ja kétségte-
lenül egy magasabbrangú színházi produkciót kíván, mint az elmúlt
évad hazafiasságra licitáló operettszériája és nacionalista szólamok-
kal dilettáló színművecskéi. A Magyar Színház rendkívül tiszteletre-
méltó multja után (A szűz és a gödölye, Néma levente, Az Úr kat-
tonái stb.) merkantil színházpolitikára tért át s olcsó hatásvadászat
és kasszaraport vonalában vezette végig a mult évadot. Vitéz
Bánky Róbert első két színházvezetési gesztusa nagyon megnyugtató.
Már az első vígjáték, Bónyi Adorján: „Milliomos“-a jobb a haza-
fias danászásokból és tucatdarabok hatásvadászó ötlettelenségeiből
összeállt műsornál, — legalább is egy elegáns, nagyúri színészi
erőpróbát adott Csontos Gyulának, a legrepresentatívabb színész-
egyéniiségnek. A darabnak, magának is sokkal inkább a nagy
művész személye adja meg a drámai egységet, mint egy klasszikus
dramaturgia normáival felmérhető kompozíció. A téma felvetése
egymagában nagyon jeles frói ötlet: egy vagyonszerzésbe bele-
öregedett milliomost mutat be, aki a gazdagságból és az életnek
ezzel együttjáró selejtes, értéktelen szemléléséből egyszerre kilép
és emberibb és igazabb öregedést akarna magának. Vagyonát
egészében városára hagyományozza, anélkül, hogy egy talpalatnyit
adna gyermekeinek, akiket felesége halála óta az apanázs kimért
távolságában tartott, mert az asszony sem szerette, csak érdekből
volt élettársa. A szegénység igaz, őszinte és alakoskodás nélkül
való emberséggel szeretné leélni a hátralevő éveket. Ekkor je-
lentkezik legkisebb fia a várandós feleségével: egyszerre érzi,
hogy a nagyapáság koronája hiányzik legjobban az életéből: vissza-
szerzi a várostól egész vagyonát és unokájára hagyja, mert rájött,
hogy az életnek igaz értelme nem a vagyon, hanem a szeretet.

Csontos Gyula játékának stílustörténeti távlata a plautusi ko-
médiások alapmagatartásához visszavezethető, még pusztán amiatt
is, hogy a szöveget ő sem tiszteli azzal az ájult magafeledkezéssel,
ahogy kellene. Magyar úri tartózkodását a szereppel szemben sem
küzdö le egészen. Azonban egy-egy percig tartó szimpla szöveg-
mondás után egyszerre az alakítás láza árad szét egész lényén, az
emberteremtéstől megittasodik és legbelsejéből ad a közönségnek
valamit, ami az ő tökéletességével, hatalmas kifejező erejével
„ronthat és teremthet száz világot“. A mérlegelt, megfontolt, hatás-
vadászó stírgesztusok esnek tőle a legtávolabbra! A legkisebb
gesztusból, a legbelseje felől érkező félhangból állítja össze azt a
káprázatot, amely a nézőtér szívét, idegzetét, leglelkét fogja meg
és egy szívdobogásnyi pillanatba bele tudja sűríteni az élet essen-
ciáját. A színjáték megittasultja ő örökre, olyan színész, aki ebbe
a révületbe élményszerűen tudja behajtatni az egész nézőteret, —
akkor is, ha ez a nézőtér kisigényű időtöltésre ült le ide.

Sajnos, a rendezés nem állított elének egységes színpadot, —
ennek a hatalmas színészegyéniiségnek olyan nagy a szuggesztíója,
hogy mindenkit elhalványít. Mégis meg kell kiérlelt játéka és nagy
rutinja miatt említenünk a Debrecenből felkerült Halassy
Mariskát.

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

Mindazoktól, akik művészettel foglalatostkodnak, így gondolná az ember, csak világosság támadhat. Szomorú, de nincs így: ritka az a fajta a művészek közt, melyik mélyebb idealizmussal indul és még ritkább, melyik ki is tart hűséggel a Lélek mellett. Pedig soha úgy, mint manapság, nem volt szükség tiszta értelemre, világosságra; világosságra mindarra nézve, ami szörnyűség történik körülöttünk s ami bennünk vágyban e rémségekkel szembe erősödik...

Aki dolgozik a lelkén, az a művészetben a tisztaságot, a reményt tápláló szépséget keresi. Művész és műélvező egykép a szépség nyomán az Istenhez akar eljutni, ha tudja, ha nem, feleletet kíván nyerni egvetlen nagy problémájára: mi az ember a végtelességben?

Ne ámítsuk magunkat, hogy a mi korunk ugyanaz, ami volt minden eddigi időszak s hogy az Isten megközelíthetetlen, távoli, csak sejtelem örökké, miként azt a nyárspolgárok kérődzik... Mert a megdöbbenés órája a gonoszság raffinálódásában előttünk épül s a fényt szomjazók ünnepe is nyíladozik, csendben és biztosan maholnap itt lesz!

Igazság nélkül a lélek és a művészet (mint a bensőnk kivetítődése) tátongó üresség. unalom malma, beteljesedő borzalom... A kaoszól sem jöhet világosság, mert a jót a hamistól mély kultúrával bíró tudja csak elválasztani. Aki pedig a világosságban el, nem a mécesre mutat, mikor a fény tökéletes Forrását akarja megmutatni...

Tűz és tisztaság, erő és szeretet az a kultúra, ami Krisztusból, az „élő vizek forrásából“ fakad, újul és újul, hogy valósággá legyen holnap a szent emberiség; ahogy valóság volt eddig egyesekben, úgy legyen egyszer minden élőben!

A kereszténység lelkiség! A művészek közül emberséget inspiráló, örök kultúrát az adhat, aki keresztény lelkűségű. E legmagasabb szempontból kell a művészek munkáját bírálnunk, segítenünk vagy visszautasítanunk.

*

A „Műbarát“ kiállítása.

Éless István érzelmvilágának nemességét — messze elhatárolódva a vízfestményeitől — a szénrajzai mutatják. Lendület és különösebb fényesség ezekben a dolgaiban sincs, de jól esik látnunk mesterkéletlenségük, simplex szépségű poezisuk. („Fiatalfák“, „Kanyargós út“, de főkép: „Fiatalfenyők“ és „Ütszélfák“.)

Az akvareljeiben cserben hagyja *Éless Istvánt* e finom naturalizmusa. Ha színei és formái össze is állnak képpé, ha bravuros is a rajztechnikája, meggyőző erejű, mélyebb hangulatú itt nem tud lenni. Elmélyedéssel bíhet, hogy megoldhatja problémáját: megtalálhatja jobban magát és így színeit is. Ennek lehetőségét nemcsak a szénrajzok egyszerű lelkűsége, hanem egy-két akvarelje is ígéri, („Tulipánok“, „Virágfenyőkkel“, „Viharfelhők“.)

Tóth Menyhért munkái egy erősen ekzaltált lelkű ember víziói. Amit mondani akar, zavaros; színei egyik-másik képén összhangot ugyan, de az eredetük minden kétséget kizár. Ma mind többen tudjuk már, hogy az expresszionizmus mekkora tévedésben volt, mikor egyik oldalon a tartalmat a krix-kraxok alá írt címeiből „tudtuk meg“, a másik oldalon pedig mikor lemondva a

tárgyi jelölésről és a címről is, csak „színharmonia I.“ és „II.“ stb. kaptunk abszolút festészet jelszava alatt.

Tóth Menyhért expresszionizmusa sajátos keverése mindannak, amit ebben az irányban megkíséreltek. Zseniáliskodó rajz, sokat kifejező cím és színharmoniak önmagukért, ha felismerhető tárgyakat ábrázol is néha: minden meg van benne, ami az expresszionizmust érthetően a maga idején rövid életre hozta, csak közben az idők megváltoztak: új, tisztább, igényekkel álltak elő...

Legjellemzőbb Tóth expresszionizmusára a „Maja“ c. képe. Ha részleteiben nézzük a festményt, merjük állítani, hogy azt egy tíz éves gyerek is elkészítette volna így. Ezzel egy pillanattig sincs szándékunkban kétségbevonni a mű őszinteségét. Az őszinteség azonban feltételes érték. A festmény bal felső sarkában egy legény nekidől a disznóól kerítésének, jobbról pedig nagy szál virággal egy leány igyekszik feléje. Lent a tyúkok, pulykák, disznók tömegében kigyózik ez a szöveg: „...de szabadíts meg a gonosztól...“ Abból, hogy a leány irányába visz a szöveg ritmusa, tudunk mindent... Ha nem sajnáljuk a fáradságot, hasonló eredményekre juthatunk több képénél. Egy mondatba summázva, a véleményünk erről a pikturáról az, hogy a rosszul felfogott eszméség csak téves konkluziókat eredményezhet.

Marosán László a kiállítás szobrásza. Húsz szoborral szerepel. Amit problémájává tesz, az mindig artistikus, de szintén a szimpleség határain belül. Műveinek nagyobb része Borberek hatása alatt készült. Igaz, ezek közül egyik-másik olyan értékű, hogy magának Borberekinek sem válna szégyenére. De azért mégis. Marosánnak kívánatos volna távol tartania magát s magába mélyednie, hogy megszülethessék keze alól mindaz, amire a maga tehetségéből telne.

Szobrai ma még inkább nagy ambícióinak, mint élményeinek a tükre.

Eöszte András.

K Ö N Y V E K

PLATON: A LAKOMA. *Fordította: Telegdi Zsigmond.* — COLUMBUS ÚTINAPLÓJA. *Fordította: Szerb Antal.* — SAINT SIMON: XIV. LAJOS UDVARA. *Fordította: Juhász Vilmos.* — PETŐFI: ÚTIRAJZOK. (*Officina-kiadás.*) — A magyar könyvkiadvány-sorozatok történetében valószínűleg érdekes helyet fog elfoglalni az Officina új kezdeményezése, mely a német Insel Bücherei mintájára kis nyolcadrét alakú négy-öt íves izléses kiállítású kötetekben a világirodalomnak azokat a kisebb terjedelmű műveit igyekszik az olvasó közönség kezébe juttatni, melyek a túlnyomóan hosszú regények businessére alapított könyvkiadás programjából kimaradnak. A sokkal kisebb létszámú és felvevőképességű magyar olvasóközönségre való tekintettel a sorozat valószínűleg nem lesz olyan szapora és gazdag, viszont ezzel számolva, a tartalmi sokféleség hiányát pótolni igyekszik a színvonal gondos tartása. Az eddigi kötetekből nyilvánvaló, hogy szépirodalmi művek sokkal kisebb számban fognak szerepelni a kiadványok között, hanem elsősorban a filozófiának a nagyközönséget is érdeklő alkotásai, továbbá a sokszor ritkaság vagy kuriozum számba menő, nehezen hozzáférhető,

művelődéstörténeti munkák, melyek azonban nem kevésbé szer-
ves részei a háromezeréves európai kultúrában szint-bontó szel-
lemnek. A sorozat kiállítása és jellege megmagyarázza, hogy teljes-
ségre nem törekedhet, hanem inkább csak azokat a „gyöngyszeme-
ket“ választja ki, melyek a műértő előtt az irodalom és kultúra ese-
megéinek élvezői számára néha talán értékeesebbek és kedveseb-
bek, mint az érdeklődés előterében álló standard-művek.

Platon Lakomája nagyarányú nyitánya a szimbolikus értelme-
zéssel gazdag európai léleknek, mely a történelem hosszú kaland-
jai során gyakran azoknak keze által, kik a történelmet csinálták
vagy közvetlen közelből szemlélték, jegyezte le élményeit, sokszor
gyakorlati céllal, sokszor csak szórakozásból, titkos pillantással az
utókor felé. *Columbus* kétségtelenül nem akart korának íróival
versenyezni, mikor feljegyezte hajóútjának és szárazföldi bolyon-
gásának naplóját; az írás is csak annyira volt eszköz kezében, mint
maga a felfedezés, mellyel a spanyol impériumot és az azt jelentő
kereszténységet akarta elterjeszteni a messi Indiákon. Talán ép-
pen ezért vált klasszikussá szövege, melyből közvetlen közletről
halljuk a történelem eseményeinek harangzúgását. Írói öntudat
szempontjából alig mutat különbséget *Saint Simon*, aki aligha sejt-
tette, hogy roppant terjedelmű emlékirataival nemcsak a királyi
udvar és Franciaország arisztokráciájának életét hozza mikroszkó-
pikus közelbe minden korok kutatója és érdeklődője számára, ha-
nem forradalmasítja az irodalmi emberábrázolást, léleklátást és
attitűdöt is, és nem kisebb írókra lesz hatással, mint Marcel Proust
Jól illeszkedik be a sorba *Petőfi* Sándor Útinaplója, ez az éles rea-
lista szemmel látott, de gondolatvezetésében költői írás, melyben a
prózát író lírikus paradox módon személyileg talán távolabb áll az
olvasótól, mint dalaiban, de tájilag sokrétűbben őrizi azt a Magyar-
országot, melyet leírókölteményeiben örökített meg a halhatatlan-
ság számára.

Az idegenből átültetett műveknél a fordítók komoly és fele-
lősségteljes munkát végeztek, nem csupán az idegen szöveg gon-
dos és korthú tolmácsolása révén, hanem azáltal is, hogy sok helyen
a válogatás kényszerét követve, kezükben volt az író és mű bemu-
tatásának kulcsa. Valószínű, hogy a sorozat sok érdekes művel
fogja gazdagítani könyvespolcainkat, minden esetre azonban ele-
get tesz az Anatole France-i ingyencelvnek, mely a könyvet kézbe
vevő olvasót mindenekelőtt arra figyelmezteti, hogy az szépen le-
gyen kötve.

Vajda Endre.

IBSEN: PEER GYNT. Fordította: *Aprily Lajos*. (Révai kiadás.)
Ibsen Peer Gyntjének új fordítását a Nemzeti Színház előadása
tette időszerűvé, azon a magasabb időszerűségen kívül, amelyet a
remekművek mindenkor fordító-nemzedékével szemben támasztanak.
A Sebestyén Károly és Hajdu Henrik-féle fordítások után Aprily
által a harmadik Peer Gynt tolmácsolást kapta meg a magyar kö-
zönség. Előre kell bocsátanunk, hogy az új fordítást indokoltá
teszi az a tény, hogy a munkát igazi költő vette kezébe. A feladat
szempontjából mindjárt az elején alapvető nehézséggel kellett meg-
küzdnie, amennyiben nem norvég eredetiből, hanem magyar
nyersfordítás segítségével készítette.

Az Ibsen-átültetés nehézsége két különböző okban rejlik. Az
egyik a könnyű és sokszor lebegően gazdag költői formával való
küzdésem, a másik a darab gondolati tartalmának és szinte dogma-
tikusan precíz mondanivalójának következetes nyelvrendszerre. Eb-

ből a szempontból szinte elengedhetetlen az eredetinek az ismerete. Hogy csak egy példát említsünk, homályosan hagyja az egyéniségéért küzdő Peernek Bőjgen-nel való tusakodását, aki az előző fordításokban a magyar Sánta nevet kapta és így szimbolikus értelmezése közelebb került az olvasóhoz. Áprily fordításában számos ilyen árnyalatbeli különbség van, ha az előző magyar fordításokkal, amelyek a norvég eredetiből készültek, összehasonlítjuk. Ami a formai megoldást illeti, nagyon sok jelenete nyert a darabnak a lüktető és briliánsul megoldott ritmus és rimek segítségével, bár az olvasónak itt is az az érzése, hogy az eredetiben valószínűleg nyersebb Ibsent túlságosan zeneivé teszi. Nagy erénye az új fordításnak, hogy jól olvasható, folyékony és egységes nyeivi képletet mutat.

Vajda Endre.

KOVÁCH ALADÁR: TÉLI ZSOLTÁR. (*Bolyai Akadémia kiadása.*) A szerző drámai játéknak nevezi művét, melyet a múlt év karácsonya előtt mutattak be a Nemzeti Színházban. Apáczai Csere János alakját eleveníti fel, valóban a játék magasabbrendű szándékával, a madáchi „szellem-szemekkel“ való látás igényével. Azaz nemcsak a megtörtént vagy lehetséges valósághoz ragaszkodik benne, hanem a drámán túl igyekszik megkeresni a végső értelmet is, melyet hősének lényé példáz. A haldokló Apáczai a harmadik felvonás végén így látja saját életét: „Sokszor kerestem magamban: mi hozott haza! Mi volt a parancs, ami elindított vissza a messzeségből, ahol nem a becsülést, a katedrát, a boldogulást hagytam, hanem a férfi legerősebb fájdalmát, a művet, amit nem írhattam meg többé. Kerestem magam, álmodtam, s az álomban akartam fölemelni a valóságot. Akartam akadémiát, univerzitást, megismételtem volna az öt kenyér és hal csodáját, az új csodáival: a könyvvel. Úgy akartam fény lenni, hogy szeressenek. S hogy ide számúztak, rájöttem a titokra, ami hazakergetett: a gyerekek. Az ismeretlen gyerekek. Bennük újul meg a világ. Ködösen érzem ezt már az utrechti karácsonyon. A domban a kórusról gyermekhangok várták Jézust. És hulltak puhán és libegtek a levegőben, mint a hópihéek a hangok és fehérséggel borított be mindent ez a téli zsoldár, reménységgé nőtt az emberekben, hogy el is bukhatnak, be is sározódhatnak, de fönről hull mindig tisztán és fenén a hó.“

Poézis, szimbolum, szerkezeti kulcs, értelmezés és tendencia így kerülnek egymás mellé Apáczai szavaiban és általában az egész darabban. A szerző érdeme, hogy sok helyen szerencsésen tudta ezeket egyesíteni. Drámának valószínűleg tökéletesebb lett volna, ha csak az embert emeli ki, amint küzd a sors-hatalmakkal, hiszen a színdarabok érzékeny felépítése megérzi és szervetlen anyagként kidobja magából a humánumon túli elemeket. Például az első felvonás maga is befejezett drámai kép, mely a maga erőteljességében és tömör összevontságában a mű legerősebb része. Apáczai életének romantizálása és a magyar zsenisors aláhúzott jelenetei színpadi szempontból már csak előre látható kifejeletet jelentenek. Befejezésében szintén túlmutat a tragédián: az eszmévé oldott élet, mely a tanítványokban találja meg a nemzetnevelő, pedagógiai folytatást, nyitva hagyja az élet történetet, melynek nem befejezése a halál. Talán a zártságot kívánó drámaiság rovására, de a melodramatikus jelmezt öltő tanulság és igazság javára.

Vajda Endre.

MÁTYÁS FERENC: HOLDVARÁZS. (Versek.)

*„Mondjuk ki az igaz beszédet,
régén a szívünket üli,
mindenki előtt, aki gyáván
a forró kását kerüli.“*

Ezt mondja ez a bátor, kitűnő, férfias költő egyik versében, mely programjának is beillik. Mátyás Ferenc a könyörtelen igazmondás, kereső önmarcangolás, mindenfelévaló őszinte hibafeltárás, hatni és egészségesen változtatni akarás megszállottja. Mielőtt új és terjedelemre is imponáló kötetével esztétikai szempontból foglalkoznánk, meg kell ezeket a jellemző vonásait előre is állapítanunk nála, mint a mai eltussoló, a szent és jóért folyó harcból részét alig kivévő irodalom egyik jóleső kivételénél. Mátyás a költői hivatást a Petőfi-féle értelmezésben felfogó és nem csinos jelzőkben, ötletes szövirágokban élő költő, a „puszták népének“ méltó küldöttje.

*„Az én hazámban senki sincs velem,
szurony helyett szép vers a fegyverem“*

mondja egyik versében.

Első versei óta, amelyek méltán feltűntek a bennük megnyilatkozó zord látással, a könnyed versritmusban nem a szokványos „népies dallamokat“ pengető, hanem súlyos problémákat görgető eredeti mivoltukkal, *Mátyás Ferenc sokat fejlődött*. Mátyás nem „őstehetség“, ő a legjobb cáfolata ennek a legújabb irodalmi hazlandzsának. Népből származó költő, aki tudja, hogy a fejlődéshez tanulni kell, nem elég a népdalokat hetyke, üres modorban utánozni, és a népi származás jogán követelni olcsó elismerést. Józan felfogása, önkritikája és az irodalom iránti szeretete meghozta a maga eredményét. Új kötete jónehány olyan verset tartalmaz, amit büszkén írhatna alá akáiki. Első próbálkozása, hogy a komoly eszmei tartalmat összehangolja a játékos, könnyed formával, kitűnően sikerült. Sok verset kellene idézni példa gyanánt, de csak egy pár jellegzeteset írunk ide: Ajánlás, A szép cselédje, Idill a pusztán, Gyónás a pusztán, Hír anyámhoz, Riporton, stb. stb.

Mátyás Ferenc a legrokonszenvesebb, legbiztatóbb, legtehetségesebb jelenségek egyike a legújabb költői nemzedékben. Költői hivatását büszkén, önérzetesen hordja, a nagy örök szépség előtti tiszta alázattal.

*„Most itt ülök a kávéházban,
nézzétek csak milyen ruhában,
paraszti rangoméri cserébe
költő lettem, a Szép cselédje.“*

Bizonyos hetykeséget és itt-ott fogalmazásbeli zavart még le kell vetköznie. Új kötete alapján igen szép jövőt jósolhatunk neki!

Fodor József

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Ezennel új nyilvános pályázatot hirdetek a Ferenc József koronázási jubileumi alapítvány 1941. évi magyar szépirodalmi díjára.

Ez alkalommal főleg erdélyi tárgykörben mozgó szépirodalmi munkásságot kívánok jutalmazni.

A 794/1903. kgy. sz. alapító okirat rendelkezései szerint a székesfőváros az alapítványi jutalomdíjjal nem a bevégzett tehetéseket akarja megkoszorúzni, hanem támogatni kívánja azokat, akik a magyar szépirodalom terén rátermettségüknek már nyilvánvaló tanújelét adták, akikről méltán feltehető, hogy ezzel az anyagi támogatással tehetségüket, képességeiket és ismereteiket még inkább kifejlesztik és ezáltal a magyar tudomány felvirágoztatását fogják elősegíteni.

Az alapító okiratnak a magyar szépirodalmi díjra vonatkozó rendelkezései a következők:

1. A jutalomban csak olyanok részesíthetők, akik negyvenedik életévüket még nem töltötték be.

2. A díjat mindenki csak egyszer kaphatja meg.

3. Folyamodványukhoz tartoznak a pályázók születési bizonyítványukat, az eddigi kiképzésükről szóló okiratot vagy igazolást, jövődő tanulmányaik, céljaik, szándékuk, terveik részletes írásbeli előadását, valamint eddigi irodalmi munkásságukat csatolni.

A pályázat alá bocsátott alapítványi díjat a főváros által alakítandó bírálóbizottság ítéli oda.

Az alapítványi díjakban csak magyar állampolgárok részesíthetők, miért is a pályázók magyar állampolgárságukat hitelesen igazolni tartoznak.

A bírálóbizottságnak jogában áll határozathozatal előtt bármely szakértő, szaktestület vagy szakegyesület véleményét meghallgatni és a díjat megosztani.

A díj összegét 2.000 (Kettőezer) pengőben állapítom meg.

Amik az alapítványi díjra igényt tartanak, erre vonatkozó kérvényüket az alapító okiraiban kikötött feltételeket igazoló hiteles okmányokkal felszerelve, legkésőbb 1941. december hó 31-én déli 12 óráig nyújtsák be a polgármesteri központi segédhivatalba (IV., Központi városháza, földszint 6.).

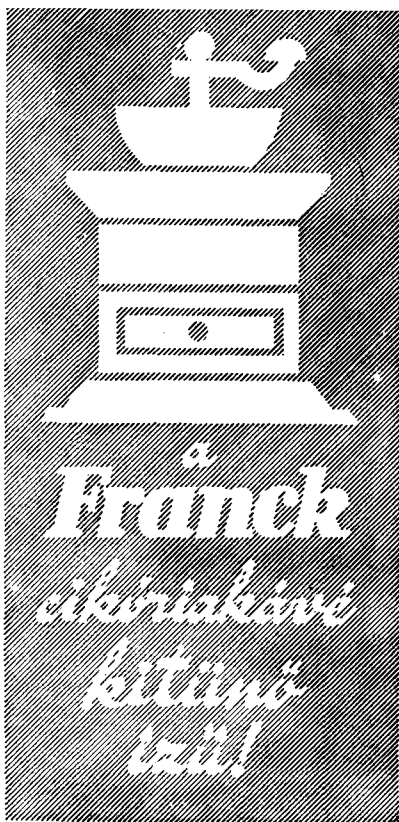
A megjelölt határidőn túl beérkező kérvényeket minden további tárgyalás nélkül hivatalból visszautasítom.

Budapest, 1941. szeptember hó 22-én.

A polgármester helyett:

DR. MORVAY s. k.
alpolgármester.

A csiki székely gyermekek neveltetésére indított akciónk szép sikerrel halad teljes kifejlődése felé. A gyermekek már a gyergyószentmiklósi gimnázium padjaiban ülnek. Újabb beérkezett adományozóink a következők: Mécs László 20 P, Possonyi László dr. 20 P, újf. Liebmann Árpád Béla 20 P, Schubert Tódor 10 P, Ireghi Albert 10 P, Ignác Rózsa 10 P, Vajda Endre dr. 10 P, Zigány Miklós 5 P. További egyszeri hozzájárulásokat köszönettel nyugtázunk.

Pintér Jenő

posthumus munkája.

Az idei őszi könyvpiacon jelenik meg Pintér Jenő nagy magyar irodalomtörténetének befejező kötete. A kötet anyagát — napjaink irodalmának történetét — a nemrég elhunyt magyar irodalomtudós még az elmúlt év folyamán fejezte be, de kiadásában váratlanul bekövetkezett halála akadályozta meg. Az értékes irodalmi hagyatékot most özvegye Pintér Jenőné Battlay Borbála adja ki. A kötet megjelenését a szakkörök élénk érdeklődéssel várják.

FRISS

JÓ ÍZ Ű

TÁPLÁLÓ

A DORY-KONZERV

Kapható minden

szaküzletben